

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KİTLESEL GÖÇ HAREKETLERİNİN TÜRKİYE
EKONOMİSİNE YANSIMASI: MERSİN İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAMZE ÖZMEN

DANIŞMAN
DR.ÖĞR. ÜYESİ SEBAHATTİN KOÇ

EYLÜL 2024

BİTLİS

T.C.

BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KİTLESEL GÖÇ HAREKETLERİNİN TÜRKİYE
EKONOMİSİNE YANSIMASI: MERSİN İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAMZE ÖZMEN

0000-0002-4942-5419

DANIŞMAN

DR.ÖĞR. ÜYESİ SEBAHATTİN KOÇ

EYLÜL 2024

BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI
ETİK BEYANI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Hazırlamış olduğum ‘‘Kitlemel Göç Hareketlerinin Türkiye Ekonomisine Yansıması: Mersin İli Örneği’’ başlıklı tezde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı; bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim .../.../2024

İmza

Gamze ÖZMEN

T.C.

BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ YAZIM KILAVUZU UYGUNLUK BEYANI

“Kitlemel Göç Hareketlerinin Türkiye Ekonomisine Yansıması: Mersin İli Örneği”
başlıklı yüksek lisans tezi Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım
Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır./..../2024

Tezi Hazırlayan

Danışman

İmza

İmza

Gamze ÖZMEN

Dr. Öğr. Üyesi Sebahattin KOÇ

Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı

İmza

Unvanı Adı SOYADI

T.C.

BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY SAYFASI

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı öğrencisi Gamze ÖZMEN tarafından hazırlanan “Kitlemel Göç Hareketlerinin Türkiye Ekonomisine Yansıması: Mersin İli Örneği” adlı Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 02/09/2024 tarihinde yapılmış ve tezin oy birliği ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

JÜRİ:

İMZA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sebahattin KOÇ
(Bitlis Eren Üniversitesi)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yunus SAVAŞ
(Bitlis Eren Üniversitesi)

.....

Üye: Doç. Dr. Yusuf ÇINAR
(Batman Üniversitesi)

.....

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla jüri tarafından kabul edilmiş bu çalışmanın yüksek lisans tezi olarak kabulü onaylanmıştır.

..../...../2024

Doç. Dr. Mehmet Bakır ŞENGÜL

Enstitü Müdürü

T.C.

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı

**KİTLESEL GÖÇ HAREKETLERİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE
YANSIMASI: MERSİN İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Gamze ÖZMEN

Danışman: Dr.Öğr. Üyesi Sebahattin KOÇ

Eylül 2024

ÖZET

Kitlesel göç hareketleri insan kaynaklı sosyal bir olgudur. Bu çalışmada bir afet olan göç kavramı açıklanmıştır. Göçlere neden olan ekonomik, sosyokültürel, siyasi ve doğal faktörler açıklanarak Türkiye'nin almış olduğu göçler tarihsel anlamda incelenmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye'nin geçmişten günümüze göç hareketlerinin hedefi olduğu görülmüştür. Türkiye'ye yapılan göçlerle ilgili sayısal veriler paylaşılmış olup bu göç dalgalarının Türkiye ekonomisini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Kitlesel göç hareketleri genelde Türkiye, özelde Mersin ili ele alınarak derinlemesine incelenmiştir. Kitlesel Göç hareketleri ülke ekonomilerini farklı alanlarda olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Türkiye'nin hedefi olduğu kitlesel göç hareketlerinin ekonomik büyüme, enflasyon, istihdam ve kamu maliyesi üzerinde yarattığı olumlu ve olumsuz etkiler ele alınmıştır. Mersin ilindeki göçmen sayısı, yabancı ortaklı kurulan firmalar ve bu firmaların ekonomi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Göçmenlere verilen eğitim ve sağlık hizmetleri hakkında bilgi verilmiştir. Kitlesel göç hareketleri Mersin ilinde ticari faaliyetlere katkı sağlayarak ihracat miktarını artırmış ve buna bağlı olarak ekonomik büyümeyi artırmıştır. Kayıt dışı istihdam nedeniyle yerli halk iş bulmakta zorlanmış fakat öte taraftan kurulmuş olan göçmen sağlığı merkezlerine alınan personeller sayesinde istihdam olumlu etkilenmiştir. Özellikle eğitim ve sağlık harcamaları kamu maliyesi üzerinde etki yaratmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kitlesel göç, ekonomi, afet.

Republic of Türkiye
Bitlis Eren University Graduate School
Department of Emergency and Disaster Management
REFLECTION OF MASS MIGRATION MOVEMENTS ON THE TURKISH
ECONOMY: THE EXAMPLE OF MERSİN PROVINCE

Master's Thesis

Gamze ÖZMEN

Supervisor: Assist.Prof.Dr. Sebahattin KOÇ

September 2024

ABSTRACT

Mass migration movements are a human-induced social phenomenon. The definition of migration, which is a possible disaster, has been explained. When looking at the migrations experienced by Turkey from a geographical perspective, explaining the economic, sociocultural, political and natural factors that cause migrations. As a result of the research, it seems that Turkey is the target of its past movements. Digital data on migration to Turkey has been shared, and how these migration waves have been scanned in Turkish economies has been investigated. Mass migration movements are the size of the sieve distributions of Türkiye in general and Mersin province in particular. Mass Migration movements do not show negative or positive effects on the economies of different conditions. The creative positive and negative effects of mass migration movements, of which Turkey is the target, on economic growth, inflation, employment and public finance are discussed. The number of immigrants in Mersin province, resident companies with foreign partners and economic data in this context were investigated. Information was given about the education and health services provided to immigrants. Mass migration movements contributed to commercial activities in Mersin province, increased the amount of exports and, accordingly, increased economic growth. Local people had difficulty in accessing employment due to unregistered employment, but on the other hand, employment was positively affected by the personnel recruited to resident immigrant health centers. Education and health expenditures, in particular, had an impact on public finances.

Keywords: Mass migration, economy, disaster.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın her aşamasında, çalışmamı titizlikle inceleyerek bana yol gösteren danışmanım, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Sebahattin KOÇ hocama şükranlarımı sunarım. Eğitim hayatım boyunca bana hep destek olan babam Behçet KANDEMİR ve annem Yasemin KANDEMİR'e göstermiş oldukları ilgi, sabır ve anlayıştan ötürü teşekkür ederim. Akademik kariyer basamaklarını tırmandığım bu süreçte benimle akademik tecrübelerini paylaşan, yardımlarını esirgemeyen, beni cesaretlendiren, sevgisini ve ilgisini her zaman hissettiren kıymetli eşim Bilal ÖZMEN'e sonsuz sevgilerimi sunar teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ.....	III
ÇİZELGELER DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
HARİTALAR DİZİNİ	IX
KISALTMALAR	X
ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ KISITLAR.....	XI
GİRİŞ	1
LİTERATÜR TARAMASI	3

I. BÖLÜM GÖÇ OLGUSU

1.1. Bir Afet Olarak Kitlesele Göç Hareketleri	7
1.2. Göçün Nedenleri	8
1.2.1. Ekonomik Nedenler.....	8
1.2.2. Sosyo-kültürel Nedenler.....	8
1.2.3. Siyasal Nedenler	9
1.2.4. Doğal Nedenler	9
1.3. Uluslararası Göç Kuramları	10
1.3.1. Ravenstein'in Göç Kuramı	10
1.3.2. Neo-klasik Ekonominin Makro Göç Kuramı.....	11
1.3.3. Neo-klasik Ekonominin Mikro Göç Kuramı.....	12
1.3.4. İşgücü Göçünün Yeni Ekonomi Kuramı	12
1.3.5. İkili İşgücü Piyasası Kuramı (İkiye Bölünmüş İşgücü Piyasası)	13
1.3.6. Merkez-çevre İlişkileri Teorisi.....	13
1.3.7. İlişkiler Ağı Kuramı (Network Kuramı)	14
1.3.8. Göç Sistemleri Kuramı.....	14
1.3.9. Kesişen Fırsatlar Kuramı (Intervening Opportunities).....	15
1.3.10. İtme-çekme Kuramı	15
1.4. Göç Türleri	15
1.4.1. İç Göç- Uluslararası Göç.....	16

1.4.2. Zorunlu Göç- Gönüllü Göç	16
1.4.3. Emek Göçü	17
1.4.4. Geçici- Kalıcı Göç.....	17
1.4.5. Düzenli- Düzensiz Göç	17
1.4.6. Beyin Göçü	18
1.4.7. Mübadele Göçleri	18
1.4.8. Kitlesele Göç.....	18

II. BÖLÜM

BİR HEDEF ÜLKE OLARAK TÜRKİYE

2.1. Cumhuriyet Öncesi Türkiye'ye Yapılan Göçler	20
2.2.Cumhuriyet Dönemi	21
2.2.1. 1923 Yılında Esasları Belirlenen Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi	22
2.2.2. 1923-195 Balkan Göçü	23
2.2.3. 1933-1945 Almanya Göçü	23
2.2.4. 1988 Irak'tan Göçler	24
2.2.5. 1989 Bulgaristan Merkezli Kitlesele Göç Hareketi.....	24
2.2.6. Körfez Savaşı Sonrası Irak Göçü (1991)	25
2.2.7. 1992-1998 Yılları Arasında Bosna Göçü	25
2.2.8. 1999 Kosova Göçü	26
2.2.9. 2001 Makedonya Göçü.....	26
2.2.10. Nisan 2011 Sonrası Suriye Göçü.....	26
2.2.11. 2022 Rusya- Ukrayna Krizi Sonrası Türkiye'ye Göç	29
2.3. Türkiye'nin Göç Stratejisi.....	29

III. BÖLÜM

KİTLESEL GÖÇ HAREKETLERİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ

3.1. Ekonomik Büyüme	34
3.2. Enflasyon.....	36
3.3. İstihdam	37
3.4. Kamu maliyesi	40

IV. BÖLÜM

KİTLESEL GÖÇ HAREKETLERİ VE MERSİN

4.1. Ticaret	43
4.2. Sağlık.....	47
4.3. Eğitim.....	49
4.4.İstihdam	51

4.5. Kamu Maliyesi.....	51
4.6. Ekonomik Büyüme	52
4.7. Enflasyon.....	53
SONUÇ.....	55
KAYNAKLAR.....	58

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. 1. Dünyada Doğal Afetlere Bağlı Olarak Göç Eden Göçmen Sayısı.....	10
Çizelge 2. 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	27
Çizelge 3. 1. Türkiye’ye Göç Eden Suriyelilerin Ülke Ekonomisine Etkileri	33
Çizelge 3. 2. Suriyeliler İçin Yapılan Harcama Kalemleri (5 Aralık 2017)	35
Çizelge 3. 3. 2019 Yılı İstihdam Maliyetinin Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı ve Suriyeli Farkı	38
Çizelge 3. 4. Yıllara Göre Türkiye’deki İşsiz Sayısı ve İşsizlik Oranları (2012-2014)..	39
Çizelge 3. 5. Yıllara Göre Türkiye’deki İşsiz Sayısı ve İşsizlik Oranları (2021-2023)..	39
Çizelge 4.1. Mersin Ticaret ve Sanayi Odası'na Kayıtlı Yabancı Sermayeli/Ortaklı Firmalar.....	43
Çizelge 4.2. Kanuni Merkezi Mersin Olan Firmaların İhracat Yaptığı İlk 10 Ülke.....	46
Çizelge 4.3. Eğitim Hizmetleri Kapsamında Yürütülen Projeler.....	50
Çizelge 4.4. Bölgesel Düzeyde TÜFE Oranları (Adana-Mersin TR62).....	54

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1. Türkiye Gelen Uluslararası Birikimli Toplam Sığınmacı Sayısı.....	28
Şekil 2.2. Stratejik Göç Yönetiminin Uygulama Aşamaları.....	30
Şekil 4.1. Türkiye'ye Gelen Göçmenlerin En Fazla Bulunduğu İller.....	42
Şekil 4.2. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'ye Kitlesele Göç Veren Ülkelerin 2023 Yılında Mersin İlinde Bulunan Firma Sayısı.....	44

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 2. 1. Uluslararası Göç Trafığı	19
--	----

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AÇSB	: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MTSO	: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
M.S.	: Milattan Sonra
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ORSAM	: Ortadoğı Araştırmaları Merkezi
PİKTES	: Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SIHHAT	: Geçici Koruma altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi
y.y.	: Yüzyıl

ARAşTIRMA İLE İLGİLİ KISITLAR

Yapılan tez çalışmasında firmaların yıllık vergi miktarları, çalıştırdıkları Türk ve yabancı uyruklu personel sayılarına ulaşılmak istenmiş fakat KVKK kapsamında bu bilgiler paylaşılmamıştır. Mersin İl Göç İdaresiyle görüşülerek göçmenler hakkında bazı bilgiler istenmiş fakat KVKK sebebiyle veriler paylaşılmamıştır. Aynı durum Mersin İl Sağlık Müdürlüğü, Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü kurumlarında da yaşanmış olup bu kurumlardan bilgi alınamamıştır.

GİRİŞ

İnsanlar hayatlarını sürdürdükleri alanla güçlü bağlar kurmaktadırlar. Bireyler ve topluluklar göçler aracılığıyla hayatlarını sürdürdükleri yerlerden kendi istekleri veya zorunluluk haliyle başka yerlere yerleşmektedirler (Ekici ve Tuncel, 2015: 9). Göç, insanlık tarihi boyunca insanların sürekli karşı karşıya kaldığı bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçlerin kimi zamanlarda bireylerin veya kitlelerin kendi istekleriyle kimi zamanlarda da zorunlu olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Zorunlu veya isteğe bağlı göç hareketleri, ekonomik, sosyokültürel, siyasal ve doğal pek çok nedene bağlı olarak gerçekleşebilmektedir.

Kitlesel göç hareketleri nedeni ve yapılış biçimine göre göç veren (kaynak) ülke ve göç alan (hedef) ülke açısından çeşitli sonuçlar doğurmakta ve farklı etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilmektedir. Özellikle göç alan ülkelerde nüfus artışına bağlı olarak konut yetersizliği yaşanmakta ve bu durum kiralari artırabilmektedir. Göç alan devletin bazı alanlarda yatırım yapması gerektiğinden ülke bütçesi zarar görebilmektedir. Göçmenlerin kayıt dışı çalıştırılması sonucunda da yerli halkın iş bulması zorlaşabilmektedir. Fakat kitlesel göç hareketleri her zaman ülke ekonomisini olumsuz etkilemeyip alanyazın incelendiğinde uzun vadede ülke ekonomisine etkisinin pozitif olabileceği görülmektedir.

Bireylerin, hayat şartlarını iyileştirme, rahat bir hayat sürdürebilme, savaşlar, iç karışıklıklar ve doğal felaketler sonucu canlarını koruma isteğiyle göç ettikleri gözlemlenmektedir. Bireyler göç ederken genellikle yaşadıkları ülkeden daha gelişmiş bir ülkeyi tercih etmektedirler. Ayrıca yaşadıkları bölgedeki iş koşulları ve bu iş sonucu aldıkları ücretten şikâyetçi olan bireyler, makul koşullarda çalışabileceklerini düşündükleri ülkelere yönelmektedirler (Aktel & Kaygısız, 2018: 581).

Türkiye, coğrafi konumuna bağlı olarak geçmişten günümüze önemli göç dalgalarıyla karşı karşıya kalmış ve farklı zamanlarda çevresindeki ülkelere meydana gelen sorunlar vasıtasıyla, kitlesel anlamdaki göçlerin hedefi olmuştur. Buna bağlı olarak göçler, hedef ülke Türkiye için oldukça önem arz etmektedir (Karataş & Ayyıldız, 2021: 479). Tarihsel zamanda yoğun kitlesel göç alan Anadolu coğrafyası Osmanlı imparatorluğu döneminde ve akabinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti tarihinde de önemli göç hareketlerine ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyet döneminde Yunanistan, Balkanlar, Almanya, Irak, Bulgaristan, Bosna, Kosova, Makedonya, Rusya, Ukrayna, Suriye ve

başka coğrafyalardan gelen göçmenlere ev sahipliği yapmıştır. Ülkemiz özellikle 2011 yılı sonrası Suriyeli bireylerin yoğun göçüne maruz kalmış ve bu kitlesel göç hareketi ülkemizde pek çok etki yaratmıştır.

Ortadoğu'da meydana gelen iç karışıklıklar bütün Ortadoğu'da ekonomik yankılar doğur ve ülkelerin ithalat miktarını azaltmıştır. Yine Türkiye'nin de Ortadoğu ülkelerine olan ihracatı azalmıştır. Bununla birlikte enerji fiyatlarındaki dalgalanmaların ithalat maliyetini artırmasıyla Türkiye'nin dış ticaret dengesi açık vermiştir. Türkiye'nin net ihracatında düşüş yaşanmış, ödemeler dengesi ve cari işlemler dengesi açık vermiştir. Net ihracatın azalması üretimi azaltmış buna bağlı olarak işsizlik oranında artış meydana gelmiştir. GSYH'de azalış olmamış fakat bir artış da gözlenmemiştir (Altunç, Uçan & Akyıldız, 2017: 202-203).

Bireylerin ve kitlelerin göç kararı almasında ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve doğal faktörlerin yer almasının yanı sıra kimi zaman bireyler veya kitleler göç etmeye zorlanmıştır. Farklı gerekçelerle yapılan bireysel veya kitlesel göç hareketleri, göç olgusuyla ilgili çalışmaların yapılmasına zemin hazırlamıştır. Çeşitli nedenlerle yapılan ve çeşitli etkiler yaratan göçler pek çok disiplin için araştırma konusu olmuştur. Özellikle 2011 yılı sonrasında göçlerin Türkiye ekonomisine etkileri kapsamında pek çok çalışma yapılmıştır.

Kitlesel göç hareketlerinin Türkiye ekonomisine etkilerinin Mersin ili örneği üzerinden incelendiği bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde göç olgusu, bir afet olarak kitlesel göç hareketleri, göçün ekonomik, sosyo-kültürel, siyasi ve doğal nedenleri, uluslararası göç kuramları ve göç türleri açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, göçler açısından hedef ülke konumundaki Türkiye'nin Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi boyunca almış olduğu göçler tarihsel zamanda incelenmiş ve Türkiye'nin göç stratejisi ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde kitlesel göç hareketlerinin Türkiye ekonomisine etkisi; ekonomik büyüme, enflasyon, istihdam ve kamu maliyesi başlıkları altında incelenmiş olup çalışmanın dördüncü bölümünde kitlesel göç hareketlerinin Türkiye ekonomisine etkisi Mersin ili örneği üzerinden açıklanmıştır. Bu çalışma dünya için mevcut bir problem olan göç hareketlerinin ülke ekonomilerini nasıl etkileyeceğini araştırmak amacıyla yapılmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Tezimin konusu olan kitlesel göç hareketlerinin Türkiye ekonomisine etkisi doğrultusunda gerekli literatür taraması yapılmış olup listelenmiştir.

Friedberg (2001), kitlesel göçün İsrail işgücü piyasasına etkisini incelediği çalışmada göçün yerel sonuçlar açısından hiçbir olumsuz etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Friedberg, 2001: 1373).

Hercowitz & Yashiv (2001), Kitlesel göç konusunda makroekonomik bir deney yaptıkları çalışmada göçün yerli istihdam üzerindeki olumsuz etkilerinin varıştan bir yıl sonra ortaya çıktığı sonucuna ulaşmışlardır (Hercowitz & Yashiv, 2001: 1).

Ortega & Peri (2009), uluslararası göçlerin sebepleri ve etki alanlarını OECD ülkeleri üzerinden araştırdığı çalışmalarında göçmen girişinin sermaye girişini azaltmadığı ve kısa vadede göç alan ülkenin GSYH'sini artırdığı sonucuna ulaşmışlardır (Ortega & Peri, 2009: 1).

Bettin & Zazzaro (2012), göçmen dövizlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ile yerel finans sektörünün gelişimi arasındaki ilişkiyi 1991-2005 yılları arasında gelişmekte olan 66 ülke ile araştırdıkları çalışmada OLS analizi kullanmış, göçmen işçi dövizlerinin ekonomik büyüme ve yerel finans sektörünün gelişimine olumlu etki yaptığı sonucuna ulaşmışlardır (Bettin & Zazzaro, 2012: 509).

Boubtane, Coulibaly & Rault (2013), Göç hareketlerinin göç alan ülkedeki ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki etkisini PANEL VAR yöntemini kullanarak araştırdıkları çalışmada göç hareketlerinin göç alan ülkede GSYİH üzerindeki etkisinin olumlu, işsizlik üzerindeki etkisinin olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Boubtane, Coulibal & Rault, 2013: 399).

Ceritoğlu vd. (2017), Suriyeli mültecilerin yerli halk üzerindeki ve Türkiye'deki iş piyasası üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmada, Türkiye'nin Güneydoğu sınırındaki Suriyeli mülteci akışının bölgedeki yerlilerin istihdam sonuçlarını olumsuz etkilediğine ulaşmışlardır (Ceritoğlu vd., 2017: 1).

Ergün (2022), Türkiye'de göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada göçmen sayısı ve işsizlik arasındaki ilişkiyi bulmak için nedensellik analizi yapmıştır. Nedensellik testinden elde ettiği sonuçlara göre göçmen sayısındaki artış ve

azalışların işsizlik oranındaki artışlar ve azalışların nedeni olduğu sonucuna ulaşmıştır (Ergün, 2022: 542).

Atajanova (2022), yapmış olduğu çalışmada uluslararası göçlerin ekonomiye etkisini araştırmış ve etkili bir göçmen politikasının uzun vadede ülke ekonomisi için avantajlı olacağı, kısa vadede ekonomiyi olumsuz etkilemeler de işgücü piyasasında istihdam edilmeleri halinde ekonomik zarardan çok ülke ekonomisine katkı sağlayacakları sonucuna ulaşmıştır (Atajanova, 2022: 101-104).

İşcan & Demirel (2021), Göçün gelişmiş ülkelerde ekonomik büyüme ve istihdam üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Analiz sonucunda göç düzeyindeki %1'lik bir artışın GSYH'yi %0.43 oranında artırdığı, yani ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Öte yandan göç düzeyindeki %1'lik artışın, işsizliği %0.53 oranında azalttığı yani işsizlik üzerinde negatif etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır (İşcan & Demirel, 2021: 199-200).

Kaya & Aydın (2021), Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisine etkisini incelediği çalışmada, Suriyeli mültecilerin işsizliği artırdığı sonucuna ulaşmışlardır (Kaya & Aydın, 2021: 1171).

Meçik & Koyuncu (2020), Türkiye'de göç hareketlerinin ekonomik büyüme ile ilişkisini Toda-Yamamoto nedensellik testiyle analiz ederek göçlerin ekonomik büyümeye neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Meçik & Koyuncu, 2020: 2619).

Köseoğlu & Artan (2020), göç, işsizlik ve gelir arasındaki ilişkileri analiz ettikleri çalışmada, işsizlik oranındaki %1'lik artışın, OECD ülkelerinden diğer ülkelere yapılan göçü yaklaşık %0,3 azalttığı, OECD ülkelerindeki olası işsizlik artışlarının, göç akımlarını yavaşlattığı, kişi başına düşen gelirden %1'lik artışın, OECD ülkelerine yapılan göçü yaklaşık %1 oranında artırdığı sonucuna ulaşmışlardır (Köseoğlu & Artan, 2020: 61).

Gülbahar (2020), dış göçün makroekonomik etkilerini Türkiye örneği üzerinden araştırdığı çalışmada göçlerin Türkiye'de GSYH üzerindeki etkisinin pozitif, enflasyon üzerindeki etkisinin negatif olduğu sonucuna ulaşmıştır (Gülbahar, 2020: 62-63).

Ünsal (2019), uluslararası göç hareketlerinin ülke ekonomilerine olası etkileri üzerine yaptığı çalışmada, göç hareketlerinin kısa vadede kamu harcamalarını artırsa da uzun vadede kamu maliyesine katkı sağlayabileceği, mültecilerin yoğun olarak

bulunduğu yerlerde yatırımların artırılması ve mesleki eğitimlerin teşvik edilmesiyle istihdamın artabileceği sonucuna ulaşmıştır (Ünsal, 2019: 50).

Konuk & Engin (2023) mültecilerin ekonomik büyüme üzerine etkisini araştırmak için panel veri analizi yaptıkları çalışmada, uluslararası göç hareketlerinin ülkelerin ekonomik büyümesi üzerindeki etkisini araştırdıkları modelin panel sonucuna göre; uluslararası göçün ekonomik büyümeyi artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Paneli göç alan 13 ülke oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda uluslararası göç neticesinde meydana gelen %1 oranındaki artışın kişi başı gayri safi yurt içi hasılayı %0.019 artırdığı bulunmuştur. Ülkeler tek tek incelendiğinde Kanada, İngiltere, Ürdün, İspanya, Türkiye, Ukrayna ve ABD ülkelerinde uluslararası göç ekonomik büyümeyi artırmış fakat uluslararası göçte meydana gelen artış sonucunda İtalya'daki ekonomik büyüme azalmıştır (Konuk & Engin, 2023: 185).

Stancu & Popescu (2018) uluslararası göçün küreselleşme bağlamında ekonomik etkilerini analiz ettikleri çalışmada göçün ekonomik açıdan olumsuz etkisinin olduğu sonucuna varmışlardır (Stancu & Popescu, 2018: 79).

Demirtaş & Çakırca (2019) Türkiye'de uluslararası göçün dış ticaret üzerindeki etkisini panel veri yöntemi kullanarak araştırdıkları çalışmada 2013- 2016 yılları arasında Türkiye'nin farklı ülkelere alması olduğu uluslararası göçün Türkiye'nin o ülkelerle yaptığı dış ticareti pozitif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Demirtaş & Çakırca, 2019: 141).

I. BÖLÜM

GÖÇ OLGUSU

Göç, bireylerin tek başlarına veya topluluklar halinde, kendi ülkesinden ayrılarak dış bir ülkeye doğru veya mevcut ülkesi içinde yer değiştirmesi olayıdır. Süresine, şekline ve ne amaçla yapıldığına bakılmaksızın insanların yer değiştirmesine bağlı nüfus hareketliliği göç kapsamına girmektedir (Özgüler, 2018: 82).

Bir başka tanımda göç, bireylerin ekonomik, sosyo-kültürel, politik, dini ya da farklı dış etkenler sebebiyle geçici süreli veya kalıcı olarak yaşadıkları yerlerden ayrılmalarıdır (Günay, Atılğan & Serin, 2017: 38).

İnsanlık tarihi boyunca bireyler farklı etkenlere bağlı olarak göç etmiş olsalar da günümüzde göç iki ana nedenle gerçekleşmektedir. Bireyler refah düzeylerini artırma isteğiyle yaşam standartlarının daha iyi olduğu yerlere, ekonomik nedenler veya ülkelerindeki savaş, çatışma, baskı ve hak ihlalleri sebebiyle güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için genellikle yakın çevrelerini de yanlarına alarak yaşadıkları yerleri terk ederek göç ettikleri görülmektedir (Üçgül, 2022: 7).

Geçmişten günümüze kadar bireysel ve ya kitlesel göçlere şahit olunmuştur. Göç hareketleri ülke sınırları, coğrafi yapı ve gelişmişlik üzerinde birtakım değişmelere sebep olmuştur. Bu durum göç hareketlerini besleyerek dünya üzerinde döngüsel bir göç hareketliliğini doğurmuştur (Kemal, 2019: 19).

Tarihe bakıldığında ilk büyük kitlesel göç hareketinin M.S. 350 yıllarında meydana geldiği görülmektedir. Bu büyük kitlesel göç hareketi Çin egemenliğinden kurtulma arzusuyla Avrupa'ya yapılan yoğun insan göçü olan kavimler göçüdür. 20. yüzyılda yaşanan İkinci Dünya Savaşı pek çok bireyi göç etmek zorunda bırakmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, savaştan önceki düzeni kazanmak isteyen bazı Avrupa ülkeleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler aracılığıyla işgücü açığını kapatmayı arzulamış ve 1954 yılından 1970'lere kadar, Yunanistan, İspanya ve Türkiye'den işçi almıştır (Günay, Atılğan & Serin, 2017: 40). Göç olgusu sanayi devrimi ile birlikte çeşitlilik ve artış göstermiştir (Ünal & Gedik, 2022: 55).

Küreselleşen dünya ekonomisi, sosyokültürel yapıların değişmesi ve bireylerin istek ve ihtiyaçlarına bağlı olarak göç hareketleri gün geçtikçe artmaktadır. 1970-2001

yılları arasındaki döneme bakıldığında bir yılı aşkın süredir kendi ülkesi dışında yaşayan kişi sayısının 175 milyon olduğu karşımıza çıkmaktadır (Alagöz Özger, 2020: 20).

Kısa zamanda ortaya çıkan kitlesel göç hareketleri, terkedilen yerleşim yeri ile yeni yerleşilen yerlerde pek çok sorun oluşturmaktadır. Göç olayının gerçekleştiği zaman dilimi içerisinde ve sonrasında ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanda birbiriyle bağlantılı pek çok sorun meydana geldiği görülmektedir (Tuncel & Ekici, 2019: 52).

1.1. Bir Afet Olarak Kitlesel Göç Hareketleri

Afetler; insanların yaşam alanlarında birdenbire veya bir süreç içinde gerçekleşen olaylardır. Bu olay doğal kaynaklı oluşabileceği gibi insanların doğrudan ya da dolaylı müdahalesiyle meydana gelebilmektedir. Göç olaylarının sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel anlamda oldukça büyük etkiler yarattığını söylemek mümkündür (Gökalp Yılmaz, 2021: 126).

Bir olayın afet olarak değerlendirilebilmesi için, insanlar ve yerleşim alanları üzerinde kayıplar meydana getirmesi, insan faaliyetlerini durdurması veya sekteye uğratması gerekmektedir. Afetlerin büyüklüğünün, sebebiyet verdiği can kayıpları ve ekonomik kayıplarla ölçülmesi nedeniyle, afetlerin doğurmuş olduğu sonuçlar son derece önemlidir (Tural Dikmen, 2019: 9). Afetleri meydana geliş biçimlerine göre doğal ve insan kaynaklı afetler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. AFAD’a göre göçler insan kaynaklı bir sosyal afet olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2023).

Dünyada yaşanan iktisadi gelişmeler, politik faktörler ve çatışmalar neticesinde göç hareketleri sürekliliğini korumaktadır. Göç hareketleri farklı şekillerde ve farklı sebeplere bağlı olarak meydana gelse de göç hareketlerinin gerçekleşmesine yol açan beş genel eğilimi şu şekilde sıralamak mümkündür (Castles & Miller, 2008: 14).

1) Göç hareketlerinin küresel bir boyut kazanması: Zamanla sayıca daha fazla ülkenin göç hareketlerine aynı zamanda maruz kalmasına bağlı olarak göç hareketleri küresel bir boyut kazanmıştır.

2) Göç hareketlerinin hız kazanması: Günümüzde göç hareketleri dünya genelinde daha büyük bir hacme sahip olmuş ve bu durumla birlikte hükümet politikaları önem kazanmıştır. Hükümet politikaları uluslararası göçleri engelleyebilir, azaltabilir veya bu politikalarla göçmenler memleketlerine geri gönderilebilir.

3) Göç hareketlerinin farklılaşması: Göç hareketleri genel anlamda ülkeler açısından emek göçü, mültecilik veya kalıcı yerleşen gibi tek tip olmayıp eş zamanlı olarak bunların hepsini kapsamaktadır.

4) Göç hareketlerinin kadınsallaşması: Tarihsel zaman içinde göç hareketleri incelendiğinde zamanla göç eden kadınların sayısının artış gösterdiğini söylemek mümkündür.

5) Göç hareketlerinin siyasallaşması: Ülkeler arasındaki siyasi ilişkiler göç hareketlerini etkileyebilirken ülkeler arasındaki siyasi ilişkiler de göç hareketlerinden etkilenebilmektedir.

1.2. Göçün Nedenleri

Göç olgusu, insanlık tarihi boyunca ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve doğal sebeplere bağlı olarak ulusal veya uluslararası çapta bireylerin/toplulukların kendi istekleriyle veya zorunlu olarak gerçekleştirdiği bir olgudur. Göç olgusunun nedenleri konusunda ortak bir görüş olmasa da göç olgusunu genel kabul görmüş ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve doğal nedenler etrafında açıklamak mümkündür (Aktaş, 2021: 29).

1.2.1. Ekonomik Nedenler

Bireylerin gelir dağılımındaki eşitsizlik ve istihdam konusundaki sorunlar göçlerin ekonomik nedenleri olarak sayılabilir. Çünkü daha iyi iş imkânlarına ve daha yüksek gelir elde etme isteğiyle insanlar yaşayabilecekleri yerler konusunda bir arayışa girerek göç etmektedirler (Çelik, 2022:17).

Bireylerin hayatlarını sürdürdüğü yerlerin gelişmelerden geri kalması, işsizlik, doğal kaynakların yokluğu gibi nedenler insanların göç etmesine yol açan ekonomik faktörlerdir. Sanayinin gelişmesiyle birlikte insanlar sanayi bölgelerine doğru göç etmiş ve etmeye devam etmektedirler. Tarımda makineleşmeye geçilmesiyle işçi gücüne ihtiyacın azalması, miras sebebiyle toprakların bölünmesi de bireyleri göçe iten ekonomik nedenler arasında sayılabilir. Doğal kaynakların yetersiz olduğu bölgelerdeki bireyler bu kaynakların yoğun olduğu yerlere hem çalışmak hem de yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla göç etmektedirler (Durgun, 2022: 54).

1.2.2. Sosyo-kültürel Nedenler

Bireyler göç kararı verirken kendilerinin ve ailelerinin geleceği için ekonomik gelişmişliğin yanında, sosyo-kültürel anlamda da daha gelişmiş olan ülkeleri seçmektedirler (Erkmen, 2021: 13).

Göçlerin sosyokültürel nedenlerine baktığımızda ilk sırada eğitim karşımıza çıkmaktadır (Tamer, 2020: 2812). İnsanlar daha iyi koşullarda eğitim alabilmek nedeniyle eğitim imkânlarının daha iyi olduğu yerlere göç etmektedirler. Bir diğer neden olarak dini inanışlar karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar inandığı dinin vecibelerini serbestçe yerine getirmek ve dinlerini özgürce yaşayabilmek için dini inanışlarına daha uygun yerlerde yaşamak isteyebilmektedirler. (Mutlu, 2022:19). Bazı toplumların örf, adet ve törelerine bağlı olarak ortaya çıkan kan davası, aile içi veya aileler arası anlaşmazlıklar gibi durumlar da insanları göçe sürüklemektedir.

Sosyal ve kültürel yapının toplumdan topluma değişmesi nedeniyle toplumların göç etmesine neden olan sosyokültürel etkenler de toplumlar arasında farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir.

1.2.3. Siyasal Nedenler

İnsanlar çoğunlukla sosyal refahlarını artırmak için ekonomik şartların daha iyi olduğu yerlere göç etmek istemiştir. Ekonomik sebepler dışında bireylerin kendi ülkelerinden başka bir ülkeye göç etmesine neden olan siyasi faktörler bulunmaktadır. Savaşlar, insanlara yapılan zulümler, insanların siyasi haklardan yoksun bırakılması, siyasi özgürlüklerin kısıtlanması, yolsuzluk ve hukuksuzluğun yaygınlaşması siyasi faktörler arasında sayılabilmektedir (Koç, 2022: 21-22).

Siyasi faktörlere bağlı olarak gerçekleşen göçler, etnik ve dini gruplaşmalar sonucu bireylerin tehdit unsuru olarak gördükleri farklı gruplara karşı güç göstergesi ve bu sürecin ortaya çıkardığı çatışmalar sonucunda meydana gelmektedir. Farklı gruplar arasındaki fikir ayrılıkları insanlar arasında gergin bir ortam oluşturarak şiddet olaylarını artırabilmektedir. Buna bağlı olarak kitlesel göç hareketleri ortaya çıkabilmektedir (Aktaş, 2021: 38).

1.2.4. Doğal Nedenler

İnsanlar, şiddetli depremler, sel, heyelan, erozyon, çığ, küresel iklim değişikliğine bağlı olarak görülen ekstrem hava olayları, kuraklık, aşırı çölleşme, ve birçok doğal kaynaklı olay sebebiyle göç etmektedirler.

Doğal afetlere bağlı olarak yapılan göç hareketleri genellikle zorunlu kitlesel göçler olarak gerçekleşmektedir. Doğal afetlerle karşılaşan bireyler, korunmasızlık karşısında göç etmekten başka çare bulamamakta ve bu insanlar göç etmek zorunda kalmaktadırlar (Efe, 2019: 35).

Çizelge 1. 1. Dünyada Doğal Afetlere Bağlı Olarak Göç Eden Göçmen Sayısı

Yıllar	Zorunlu Göçmen Sayısı
2008	36,5 milyon
2009	16,7 milyon
2010	42,3 milyon
2011	15 milyon
2012	32,4 milyon
2013	22,1 milyon
2014	19,1 milyon
2015	19,2 milyon
2016	24,2 milyon
2017	18,7 milyon
Toplam	246,2 milyon

* Çetiner, 2020: 33.

1.3. Uluslararası Göç Kuramları

Geçmiş zamanlardan beri varlığını sürdüren göç olgusu 19. yüzyıl itibariyle sistematik bir biçimde incelenmeye başlanmış ve günümüze kadar göç olgusunu açıklamak üzere pek çok kuram geliştirilmiştir. Bu doğrultuda geliştirilen kuramların hepsi göç olgusuna açıklık getirmesine rağmen birbirinden farklı hipotez, kavram ve önermeler içermektedir. Özetle tutarlı, tek bir uluslararası göç kuramından bahsetmek mümkün olmamaktadır. Bu durum da çağdaş göç süreçlerinin tek bir kuram ya da disiplinle açıklanamayacağını ortaya koymaktadır (İnce, 2019: 2581). Uluslararası göç kuramları aşağıdaki alt başlıklarda açıklanmıştır.

1.3.1. Ravenstein'in Göç Kuramı

Göç olgusuna açıklık getirmeyi amaçlayan ilk çalışmalar 1885 ile 1889 yıllarında Georg Ravenstein tarafından yapılan “The Laws of Migration” isimli çalışmalardır (İnce, 2019: 2583). Ravenstein'in göç olgusuna açıklık getirmeyi amaçlayan ilk çalışmaları yaparak, kendisinden sonra yazılacak göç kuramlarına ışık tutması çalışmalarını değerli kılmıştır (Çağlayan, 2006: 68). Ravenstein *Göç Kanunları (The Laws of Migration)* adlı çalışmasında, İngiltere’de meydana gelen hareketliliğine ilişkin fikirlerini yedi varsayıma dayandırmıştır. Bunlar (Erdoğan, 2019: 32).

1. Göçmenlerin çoğu göç ederken kısa mesafeli bir yeri tercih eder. Bu durum göç edilen bölgede göç dalgaları oluşturarak bir nüfus değişimi meydana getirir. Göç hareketleri, gelişmiş endüstri ve ticaret merkezlerine doğru yapılır.
2. Bir yerdeki ekonomik gelişmelere bağlı olarak bu yerin yakınındaki insanlar ekonomisi gelişen bu yere doğru göç ederler. Bunun sonucunda nüfusu azalan kırsal bölgelere göçmenler yerleştirilerek nüfus dengesi sağlanmaya çalışılır. Buna bağlı olarak hızla gelişen kentin kendisini bütün ülkeye göstermesine kadar kademeli olarak ilerler.
3. Göç etmek, başlı başına bir hedef olamaz insanlar göç amacıyla yer değiştiremezler.
4. Her göç dalgası beraberinde başka göç dalgaları meydana getirir.
5. Uzak mekânlara göç eden bireyler genellikle büyük ticaret ve endüstri merkezlerine yönelmektedirler.
6. Kırsal kesimde ikamet eden bireyler, kent merkezinde ikamet eden bireylere kıyasla daha fazla göç eğilimi gösterirler.
7. Kadınların göç eğilimini erkeklere oranla daha fazla taşıdığı varsayımını ortaya atan Ravenstein yalnızca kısa mesafeli göçlerde bu durumun geçerli olduğunu kabul etmiştir.

1.3.2. Neo-klasik Ekonominin Makro Göç Kuramı

Neo-klasik ekonominin makro göç kuramı, göç hareketlerine sebep olan unsurları açıklayan kabul görmüş kuramların en etkin olanlarından biridir. Bu kuram göç hareketlerinin; öncelikle finansal açıdan göreceli yarar ve maliyet analizinin, akılcı ekonomik hedeflerle motivasyonunun sağlanarak harekete geçtiğini varsaymaktadır (Bozkaya & Kum, 2022: 179).

Neo-klasik ekonominin makro göç kuramı, göçlerin emek piyasasındaki arz ve taleplerde ortaya çıkan bölgesel farklılıkta görüldüğünü ileri sürmektedir. Emek fazlası bulunan ülkeler, düşük ücret piyasasına sahiptir; fakat sermayeye oranla kısıtlı bir emek piyasası bulunan ülkelerin ödediği maaş miktarı daha yüksek olmaktadır. Ödenek farklılığından kaynaklanan bu açıklığa bağlı olarak düşük maaş alan işçiler, yüksek maaş imkânı sunan ülkelere doğru göç etmektedir. Göç hareketleri neticesinde emek zengini ülkelerde emek piyasası azalmakta bu nedenle ücretler artmakta, buna karşılık sermaye zengini ülkelerde ücretler düşmekte böylece denge sağlanmaktadır (Güllüpinar, 2012: 57-58).

1.3.3. Neo-klasik Ekonominin Mikro Göç Kuramı

Neo-klasik ekonominin mikro göç kuramı, makroekonomik öğelerin yanında, göç hareketlerindeki en önemli öğenin göç eden bireyler olduğu bakış açısına sahiptir. Borjas, Todaro ve Sjaastad tarafından geliştirilen bu teoriye göre, insanlar akılcı düşünüp fayda/maliyet hesaplaması yaparak daha fazla kazanç sağlayacakları ülkelere göç etme kararı vermektedir. Verilmiş olan bu karar kişinin sermayesine yaptığı bir yatırım türü olarak görülebilmelidir (Demirhan İnceliler, 2019: 13).

Bu kurama göre bireylerin göç etmesinde etkili olan faktör daha fazla kazanç elde etmektir. Bireyler göç etme kararı almadan önce göç sürecindeki maliyetleri ve bunun sonucunda elde edecekleri faydayı hesaplamaktadırlar. Göç etmek için bazı harcamalar altına girmek zorunda olduklarını bilerek yol giderleri, yeni bir dil öğrenme ve göç edecekleri ülkeye adapte olma konularını düşünmektedirler. Bu durum karşısında bireyler, göç etmek için yapacakları harcamalar karşılığında daha fazla kazanç getirecek bir ülkeyi hedef ülke olarak belirlemelidir. Bunların yanı sıra hukuka aykırı bir şekilde göç etmeyi düşünen bireyler kaçak göçmen statüsünde olmanın bedeli olan cezaları göz önünde bulundurmalıdır (Konuk, 2022: 37-38).

1.3.4. İşgücü Göçünün Yeni Ekonomi Kuramı

İşgücü göçünün yeni ekonomi kuramına göre, göç kararı bireylerin tek başlarına aldıkları bir karar olmayıp bir hane halkına mensup bütün bireyler hatta kimi zaman bir topluluğun tüm üyeleri gibi birbiriyle ilişkili çok sayıda birey tarafından verilmektedir (Güllüpnar, 2012: 62). Bu karar verilirken, kolektif olarak esas amaç yalnızca beklenen gelir miktarını en üst seviyede tutmak olmayıp aynı zamanda işgücü pazarı dışındaki pazarlarda meydana gelebilecek başarısızlık durumlarına sebebiyet verecek riskleri en az seviyeye indirmeye çalışmaktır (Massey vd., 2014: 16).

İşgücü göçünün yeni ekonomik kuramı göçü, göç hareketlerinin kaynak ülkesinin piyasa başarısızlıklarını yenmek amacıyla, kişiler yerine hane üyelerini ya da aileleri bir geçim yöntemi olarak kullanan bir araç olarak düşünmektedir. Bu kuram kaynak ülkeyle kuvvetli bir biçimde özdeşleşen ve hedef ülkede kalıcı olmayıp geri dönmeyi hedefleyen kısa süreli, amaç odaklı işçi gönderimidir. Dolayısıyla işgücü göçünün yeni ekonomi kuramının düşüncesi, hane üyelerinin farklı ülkelerde kazanç sağlaması için en uygun kişileri göndermesidir (Özdil, 2023: 58).

1.3.5. İkili İşgücü Piyasası Kuramı (İkiye Bölünmüş İşgücü Piyasası)

1970’li yıllarda Michael J. Piore tarafından ortaya atılan ikili işgücü piyasası teorisi, göç ile ilgili alınan kişisel kararların akılcılığını sorgulamakta ve uluslararası göç hareketlerinin sanayileşmiş toplumların işgücü sonucunda ortaya çıktığını öne sürmektedir. Bu yaklaşım gelişmiş ekonomilerde işgücü piyasasının ikili sektörel yapısı bulunduğunu savunmaktadır. Bu kurama göre birincil sektördeki çalışanlar, teknolojiyi kullanarak ve gelişmiş donanımla çalışan kalifiye işlerle ilgilenen birimlerdir. İşverenlerin ciddi derecede yatırım yaptıkları ve fazlaca önem verdikleri emek kesiminin işlerine işverenler tarafından rahatça son verilememektedir. İstihdam koşullarının istikrarlı olmadığı, niteliksiz işlerin var olduğu ve ekonomideki daralma dönemlerinde işverenler tarafından kolaylıkla işten çıkarılacak işgücü kesimi ise ikincil sektör işlerinde istihdam edilirler (İşcan & Çakır, 2019: 192).

İkili işgücü piyasası kuramı uluslararası alanda meydana gelen göçlerin sebebini modern sanayi toplumlarının işgücü ihtiyacına dayandırmaktadır (Karaman, 2019: 18).

Birincil ve ikincil piyasası olan ikili işgücü piyasasının birincil işgücü piyasası yüksek ücret, sağlıklı çalışma şartları kararlı ve düzenli istihdam ve iş güvenliğini içerirken ikincil işgücü piyasasında ise düşük ücret, düşük statü, sağlıksız iş koşullarıyla yükselme imkânının çok mümkün olmadığı bir yapı mevcuttur (Uyanık, 1999: 2). Birincil piyasada işler ülkede yaşayanlar aracılığıyla yapılırken, ikincil piyasada ise göçmenler aracılığıyla yapılır. Birincil piyasada vasıflı-yüksek kalifiye işler bulunurken, ikincil piyasada vasıfsız ve kalifiye olmayan işler bulunmaktadır (Akyıldız, 2016: 158).

1.3.6. Merkez-çevre İlişkileri Teorisi

Bağımlılık Okulu tarafından geliştirilen Merkez-Çevre ilişkileri teorisi kuramı, göç hareketlerini gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler üzerinden açıklamıştır. Bağımlılık okuluna göre dünya; merkez ve çevre olarak ikiye ayrılmıştır (Akman, 2022: 13).

Merkez-çevre kuramına göre dünya, merkez ve çevre şeklinde ikiye ayrılmışsa da varlığını ekonomik anlamda bir araya gelerek sürdürmektedir. Ekonomik gelişmelere paralel olarak kapitalizm gelişme alanı bulmuş ve ekonomik temelde bağımlılık kapitalist bağlar haini almıştır. Bu kurama göre modern dünyanın iki ana aracı kapitalizm ve ulus devlettir (Çakı, 2018: 26).

1.3.7. İlişkiler Ağı Kuramı (Network Kuramı)

İlişkiler ağı kuramı, göç hareketlerini göçmen ağı üzerinden açıklayan bir kuramdır. Göçmen ağlarının amacı mevcut göçmenler ile göç etmeyi düşünen bireyler arasındaki ilişkiyi sağlamaktır. İlişkiler ağı kuramına göre, göçmenler göç hareketleri sonrasında kendi ülkeleriyle etkileşimlerini sürdürerek onlardan sonra göç edecek olan göçmenlere yol göstermelidirler. Göç etmiş olan bireyler, kendilerinden sonra göç edecekler için birer rehber konumundadır (Uzun, 2021: 441).

İlişkiler ağı kuramına göre göçler aracılığıyla kurulan ilişki ağları süreç içerisinde çeşitli alanlarda da yeni ağlar oluşturmakta ve bu ağlar zamanla genişlemektedir. Bu ağlar başlarda yalnızca iş bulma gibi sürecine yardım ederken, ileriki aşamalarda ülkeler arası siyaseti bile etkilemektedir (Zengen, 2023: 19).

İlerleyen bilim ve teknoloji göçmenler arası ilişki ağlarını geliştirmekte ve kolaylaştırmaktadır. Göçmenler arasındaki sosyal iletişimi daha kolay hale getiren teknoloji sayesinde yeni istihdam alanları oluşmakta ve uluslararası işgücü göçü daha hızlı gerçekleşmektedir (İlgazi, 2019: 33).

1.3.8. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri teorisi uluslararası ilişkiler açısından, iktisadi ve siyasi temele dayalı geliştirilmiş bir kuramdır. Göç sistemleri kuramına göre en az iki ülke arasındaki mübadeleyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluşturulur (Aktaş, 2022: 38)

Göç sistemleri teorisi eski tarihlerde gerçekleşen göç hareketleri için tarihsel bir bakış açısı oluşturmakta, göçmenlerin göç ile bağlantısı göçmenliğinin muhtevasını da belirleme açısından analiz etme imkânı vermektedir. Faist, göç sistemleri teorisinin üç temel özelliğine değinmektedir. Bunlar şu şekildedir (Atasayar, 2018: 24):

1. Göç sistemleri teorisi göç sistemlerindeki süreçler, üzerinde durmaktadır. Göç hareketi bir defaya mahsus bir hareketlilik olmayıp başladığı andan itibaren, bir süreç halini alarak bir döngü içinde devam etmektedir.
2. Göç sistemi kuramı ülkeler arasındaki ilişki ve bağlantılara dayanmaktadır. Bu ilişkiler çoğunlukla göç hareketleri öncesinde kurulmuştur. Tersine göçler sonucunda zamanla anavatan tekrar göç alan bir ülke haline gelebilir.
3. Toplumsal ağ teorisi göç sistemleri kuramında kuvvetli bir biçimde uygulanmıştır. Göç hareketlerine dahil olan göçmenler hedef ülkelerin kabul koşulları, devletlerarasında ortaya çıkan iktisadi gelir eşitsizliği, hane halkları, göç eden

ailelerin gidiş ve kalış alternatifleri gibi problemlerin üstesinden gelmek için stratejiler geliştirmektedirler. Bu problemlerin çözülmesinde en mühim unsur ulus aşırı toplumsal ağlardır.

1.3.9. Kesişen Fırsatlar Kuramı (Intervening Opportunities)

Uzaklığın insanları göç etmekten vazgeçirebileceği ile ilgili pek çok bilimsel çalışma yapılmış, Stouffer 1940 yılında yapmış olduğu çalışmasında mesafenin kesişen fırsatlar üzerinde bir etkisinin olduğunu öne sürerek kesişen fırsatların coğrafi hareketlilik önünde önemli bir engel teşkil ettiği önermesini test etmiştir (Altınöz, 2021: 14).

Kesişen fırsatlar kuramı genellikle kişilerin göç ile ilgili kararlarını ve bireyleri bu kararları vermeye iten nedenlerine odaklanan ve sosyal aktör olarak göçmeni öne çıkaran bir teoridir (Taş, 2021: 18). Stouffer'e göre, göç edilecek yerdeki ekonomik imkânlar göç edecek bireyler için çekici bir faktör olurken, mevcut bölge ve göç edilecek yer arasındaki mesafenin kısa olması da göç kararını olumlu etkilemektedir (Akman, 2022: 13).

1.3.10. İtme-çekme Kuramı

İtme-çekme kuramı ilk olarak Everett Lee'nin 1965 tarihinde yaptığı ‘‘Göç Teorisi’’ isimli çalışmasında ileri sürülmüş ve akabinde farklı kişiler bu kurama katkı sağlamıştır (Duman, 2019: 14). Everett Lee göç hareketleri sürecinde etkili olan faktörleri dört başlıkta açıklamıştır. Bunlar (Yaralıoğlu, 2019: 26):

1. Mevcut bölge ile ilgili olumlu ve olumsuz faktörler
2. Göç edilecek bölge ilişkili olumlu ve olumsuz faktörler
3. Göç sürecinde araya girebilecek engeller
4. Bireysel faktörler

Toplumsal ve sosyal yapıya bağlı olarak itici olumsuz faktörler ve çekici olumlu faktörler bireysel farklılıklara bağlı olarak çok çeşitli olabilmektedir. Göç hareketleri bağlamında yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, ırk vb. gibi faktörlere bağlı olarak göçlerin avantaj ve dezavantajlarının değerlendirilmesi, itme çekme kuramı açısından önemlidir (Yıldız, 2019: 7).

1.4. Göç Türleri

Farklı nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göç hareketleri farklı türlerde gerçekleşebilmektedir. İç göç- uluslararası göç, zorunlu göç- gönüllü göç, emek göçü,

geçici-kalıcı göç, düzenli-düzensiz göç, beyin göçü, mübadele göçleri ve kitlesel göç olarak ayırmak mümkündür.

1.4.1. İç Göç- Uluslararası Göç

Ülke sınırları dahilinde, köy, kasaba, il ve bölgeler arasında gerçekleşen nüfus hareketlerine iç göç denmektedir. Dünyada fazla gerçekleşen göç tipi iç göçlerdir. Kırsal bölgelerden kentlere doğru yapılan göç hareketleri iç göçler içinde önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de şehirlerin çekici, kırsal bölgelerin itici faktörleri nedeniyle geçici veya kalıcı olarak gerçekleşen iç göçler, en yoğun olarak meydana gelen göç türüdür (Taş, 2021: 24).

Uluslararası göç bireylerin bir ülkeden başka bir ülkeye doğru gerçekleştirdiği nüfus hareketini kapsamaktadır (Naz, 2015: 4). Bireylerin geçici süreli ya da kalıcı olarak kaynak ülkelerinden veya devamlı olarak yaşadıkları ülkelerinden uluslararası bir sınırın dışına çıkılmasıyla uluslararası göç yaşanır (Aktaş, 2022: 13). Uluslararası göç hareketlerinin, iktisadi, politik, sosyo-kültürel ve demografik boyutlarıyla bir bütün olarak düşünülmesi gerekmektedir. Bu göç hareketleri çok boyutlu bir olgu olması nedeniyle antropologlar, sosyologlar, planlamacılar idareciler, siyaset bilimciler, iktisatçılar, tarihçiler, coğrafyacılar ve pek çok bilim insanının çalışma konusu olmaktadır (Şemşit, 2018: 271).

1.4.2. Zorunlu Göç- Gönüllü Göç

Zorunlu göç, bireylerin veya toplulukların fikirleri alınmaksızın yaşadıkları yerlerden zorla göç ettirilmeleridir. Zorunlu göçlerde kontrolü elinde tutan bir otorite bulundurmaktadır. Bazen ülkede yaşayan insanların etnik veya dini kimliklerine bağlı olarak nüfusun tek tipleştirilmek istenmesi nedeniyle bireyler veya topluluklar otorite tarafından göç etmek zorunda bırakılmıştır. Bunlara ek olarak siyasi koşullar, savaş, doğal afetler, gibi faktörler insanları yaşadıkları yerden göç etmeye mecbur bırakmaktadır (Atasayar, 2018: 17).

Zorunlu göçlerin aksine bireylerin yaşadıkları yeri kendi istekleriyle değiştirmesine gönüllü göç denmektedir. Gönüllü göçleri meydana getiren çekici faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler şu şekildedir (Duman, 2019: 10):

- Kaliteli bir eğitim görmek istemek
- Sosyal hizmetlerden daha iyi faydalanmayı istemek
- Kariyer arzusu

- Yüksek ücretli ve iş koşulları iyi bir iş bulmayı istemek
- Kişisel özgürlük ve inançlarının ritüellerini daha rahat yerine getirme arzusu
- Arkadaş, aile, akraba ve aynı kültürdeki bireylerle yaşama arzusu
- Kişilerin yaşam standartlarını artırma arzusu

1.4.3. Emek Göçü

Emek göçünde kaynak ve hedef ülkeler arasında kısa vadeli hedefler bulunmaktadır. Emek göçü alan hedef ülke, esnek ve düşük maliyetli iş gücünden en yüksek yararı elde etmeyi hedeflerken emek göçü veren ve mevcut iş gücünü verimli bir şekilde değerlendiremeyen kaynak ülke ise işsizlik oranını düşürmeyi ve işçi dövizlerinin girişini sağlayarak ekonomik refahını artırmayı hedeflemektedir (Akış, 2021: 63).

1.4.4. Geçici- Kalıcı Göç

Göçler süresine göre geçici ve kalıcı olarak sınıflandırılabilir. Bireylerin göç ettikleri yerlerde kalış sürelerinin tahmini olarak belli olduğu göçlere geçici göç denmektedir. Mevsimlik göçler, askerler, eğitim süresi boyunca bulunduğu ilden veya ülkeden tek başlarına veya aileleriyle birlikte ayrılanlar geçici göç kapsamındadır. Bu bireylerin göç ettikleri yerde kalıcı olmadıkları ve kalış süreleri yaklaşık olarak bellidir (Bayraklı, 2007: 20).

Kalıcı göçler bireylerin ikamet ettikleri yerden kalıcı olarak ayrılarak başka bir yere kalıcı olarak yerleşmesidir.

1.4.5. Düzenli- Düzensiz Göç

Düzenli göç, bireylerin ülkesinden ayrılışı ve hedef ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun bir biçimde legal yollarla yaşadıkları yerden yeni bir yere hareket etmeleridir (Barışık, 2020: 4).

Düzensiz göç hareketleri yasadışı yollardan gerçekleşip göç eden bireylerin belge ve kayıtlarının eksik olmasıdır. Bu nedenle düzensiz göçmenler devlet tarafından net biçimde bilinmemektedirler (Topcuoğlu, 2016: 9). Bu göçler göç alan, göç veren ve transit ülkenin kurallarına aykırı gerçekleşmektedir. Bireylerin veya toplulukların göçün hedef ülkesinden gerekli izinleri almadan veya kanunlara uygun olmayan bir biçimde ülkeye girmesidir (Aydın, 2022: 7).

1.4.6. Beyin Göçü

Yüksek nitelikli, iyi bir eğitim almış, fikir sahibi, üretken bireylerin az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere kalıcı olarak göç etmelerine beyin göçü olarak adlandırılmaktadır (Babataş, 2007: 263).

Beyin göçü veren ülkelerde beyin göçüne neden olan itici faktörler; bireylerin ikamet ettikleri ülkede gelir seviyesinin düşük olması, meslekte ilerleme ve yükselme imkânlarının yetersizliği, eğitim gördüğü alanda iş bulamama, ailenin kısıtlayıcı ve otoriter tutumundan kaçınma isteği, ülkedeki siyasi problemler olabilmektedir. Beyin göçü alan ülkelerin beyin göçü almasını sağlayan çekici faktörler ise göç edilmek istenen ülkedeki yüksek kazanç imkânları, meslekte başarı ve yetenek odaklı olması, iş koşullarının iyi olması, baskı altında olmadan özgür bir atmosfer içinde çalışabilme, göç edilen ülkede ikamet eden biriyle evlilik yapmak şeklinde sayılabilir (Atılğan, 1986: 28-29).

1.4.7. Mübadele Göçleri

Ülkelerin anlaşmalı olarak vatandaşlarını karşılıklı değiştirmesidir. Bu göç yöntemi özellikle savaş sonrası kaybedilen topraklarda kalmış olan kişilerin ana vatanlarıyla ilişkilerinin devam etmesi, kültürel ve dini değerlerinden kopmamaları amacıyla tercih edilmektedir. Zorunlu olarak gerçekleşen mübadele göçlerinin olumsuz tarafı, yalnızca din veya etnik kökene bakılarak yapılması sonucunda göç ettirilen bireylerin doğup büyüdükları toprakları ve kültürlerini bırakmak zorunda kalmalarıdır. Göç veren ülkede beşerî sermayenin eksilmesinin yanında ülkeye göç eden bireyler ülkede uyum sorunları yaşayabilmektedir (Barışık, 2020: 9).

1.4.8. Kitlel Göç

Kitlel göç hareketleri toplulukların ekonomik, sosyokültürel ve politik nedenlere bağlı olarak bulundukları yaşadıkları yerden başka bir yere doğru hareketliliğidir. Bu kitlel hareketler göç veren ve göç alan ülkeler üzerinde farklı boyutlarda yük olabilmektedir. Bu nedenle ülkeler kitlel göçmenlere sınırlama getirebilmekte veya ülkede kalma sürelerine karar verebilmektedir (Öztekin, 2023: 41).

Dünya genelinde kitlel göç hareketleri, 19. yüzyılın başlarında ulaşım, teknoloji ve endüstriyel alanlardaki ilerlemeler sonucunda artış göstermiştir. Ülkelerde meydana gelen devrimlerin etkisiyle gittikçe daha fazla insan daha iyi bir yaşam arayışıyla göç etmeye başlamıştır (Hatton & Williamson, 2005: 243).

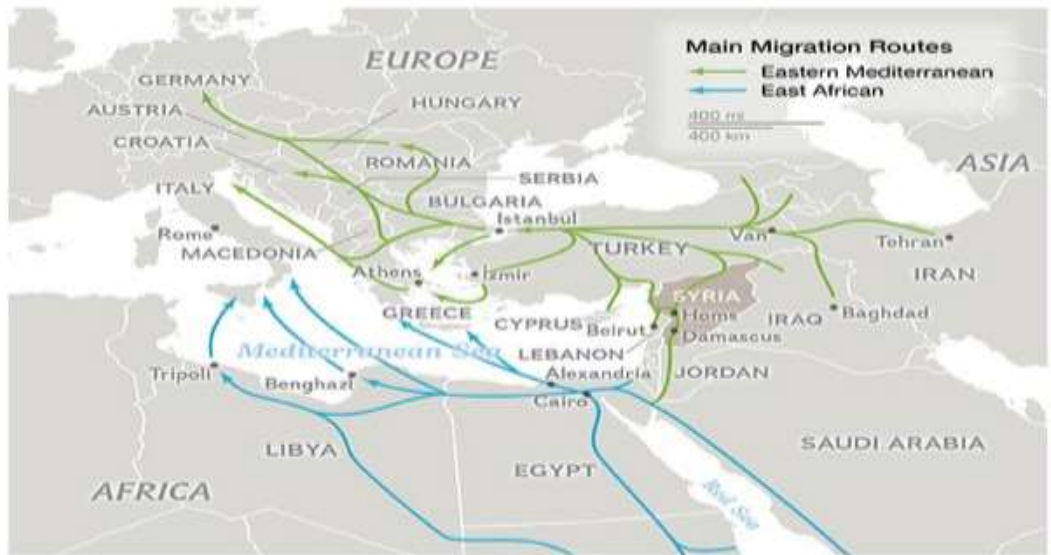
II. BÖLÜM

BİR HEDEF ÜLKE OLARAK TÜRKİYE

Tarih boyunca varlığını sürdüren göç bütün toplumları ilgilendiren bir olgudur. Bu yönden göç olgusunun herhangi bir milliyete, topluluğa veya gruba ait bir özellik olduğu söylenemez. Göç olgusu insanların bulunduğu her yerde gerçekleşebilmektedir (Aydamak, 2021: 27).

Göç hareketleri genellikle gelişmiş batı ülkelerine doğru gerçekleşmekle birlikte Türkiye'yi de çok yönlü etkileyen bir durumdur. Türkiye, Osmanlı devletinden beri çeşitli göç hareketleri ile karşılaşmış ve bunun neticesinde milyonlarca insana ev sahipliği yapmıştır (Demirhan & Aslan, 2015: 34). Türkiye, göç hareketlerine direk ev sahipliği yapmasının yanı sıra pek çok göçmen Türkiye'yi bir geçiş ülkesi olarak kullanmıştır.

Ortadoğu, Asya ve Afrika'da ülkelerinden çeşitli sebeplerle göç eden bireyler, Türkiye'nin kara ve deniz sınırları üzerinden geçerek, Avrupa ülkelerine gitmek için çabalamaktadırlar. Son yıllarda Türkiye-Yunanistan kara ve deniz sınırı göçmenler için aktif ve önemli bir yol haline almıştır. İran, Irak ve Suriye kaynaklı göçmenler karayolu ile Türkiye'yi geçtikten sonra Bulgaristan ve Yunanistan üzerinden İtalya'ya gitmekte veya Türkiye'yi geçerek Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Avusturya veya Çek Cumhuriyeti üzerinden Almanya'ya gitmektedirler. Deniz yolunu tercih edenler ise Türkiye'nin Ege ve Akdeniz kıyılarından gemilerle kaçak bir şekilde Yunanistan, İtalya ve Güney Fransa'ya varmaktadırlar (Nurdoğan vd., 2017: 222).

Harita 2. 1. Uluslararası Göç Trafikği

*Mediterranean Migration Routes, National Geographic.

Göç olgusu günümüzde, bir veya birkaç ülkeyi etkisi altına alan sorunlar yumağı olmaktan çıkarak neredeyse dünyadaki bütün ülkeleri farklı yönlerden etkileyen sorunlar yumağı haline gelmiştir. Özellikle Türkiye son zamanlarda bu gelişmelerden oldukça fazla etkilenmiştir (Çağlar, 2018: 28).

Yıllar içerisinde Türkiye'nin göç ile ilgili en önemli değişimi “net göç alan ülke” haline gelmesidir. Türkiye “göç veren” ve “transit” bir ülke olmasının yanı sıra “hedef” ülke konumuna gelmektedir. Türkiye'ye farklı sebeplere bağlı olarak kısa, orta ve uzun vadeli olarak gelen yabancıların sayısında ve niteliklerinde ciddi bir değişiklik ve çeşitlilik mevcuttur. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da uluslararası hareketliliği artmaktadır (Sağiroğlu, 2015: 28).

2.1. Cumhuriyet Öncesi Türkiye'ye Yapılan Göçler

Türkiye, tarih boyunca kitlesel göç hareketlerinin en çok hedef aldığı ülkelerden biridir. Asya ve Avrupa kıtaları ile Orta Doğu ülkelerinin ulaşım yolunda bulunan Türkiye, göçler bağlamında transit bir ülke konumundadır. Türkiye bu jeopolitik konumu nedeniyle farklı zamanlarda çeşitli göç hareketlerinden etkilenmiş ve günümüzde de etkilenmeye devam etmektedir. Özellikle Orta Doğu ülkelerinde yaşanan iç karışıklıklar, savaşlar ve politik olaylar milyonlarca insanın ülkelerinden göç etmelerine neden olmuş ve burada yaşayan insanlar için Türkiye bir varış noktası halini almıştır (Mutlu, 2022: 27).

Osmanlı devleti tarihinde meydana gelen göç hareketleri yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinde ulus-devletlerin oluşmasıyla devam etmiştir. Türkiye son yıllarda önemli derecede göç almıştır. Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu zamandan bugüne kadar gerçekleşen iç ve dış göç hareketleri Türkiye göç tarihini oluşturmaktadır (Akyıldız, 2022: 3).

Göç olgusuyla çok eski zamanlarda tanışan Türkiye'nin göçlerin hedefi olması 1492 yılında çok sayıda Yahudi'nin gemilerle İspanya'dan kurtarılarak Osmanlı İmparatorluğuna getirilmesi kadar eskiye dayanmaktadır (Karakaya, 2020: 105).

Cumhuriyet öncesi Osmanlı imparatorluğu dönemindeki önemli kitlesel ve bireysel göç hareketleri şu şekildedir (GİB, 2023);

- 1492 yılında çok sayıda Yahudi İspanya'dan gemilerle Osmanlı topraklarına getirilmiştir.

- 1672 Thököly Ayaklanmasından sonra matbaacılığın kurucusu İbrahim Müteferrika ile itfaiyeciliğin kurucusu Kont Ödön Seçenyi ve 1699'da Macar Kralı Thököly Imre eşi ile birlikte Osmanlı topraklarına sığınmıştır.
- 1709'da İsveç Kralı Şarl ve beraberinde 2 bin kişi Osmanlı topraklarına sığınmıştır.
- 1718 Pasarofça Antlaşmasından sonra Macar Kralı II. Rakoczy Ferenc Osmanlı topraklarına sığınmıştır.
- 1830 Polonya İhtilali liderlerinden biri olan Prens Adam Czartorski 1841'de Osmanlı topraklarına sığınmıştır.
- 1848 yılında Macar Özgürlük savaşında mağlup olan Prens Lajos Kossuth ve beraberinde 3 bine yakın Macar 1849'da Osmanlı topraklarına göç etmiştir.
- Ortak bir istatistiki veri bulunmamakla birlikte, 1856-1864 yıllarında Rus Ordusundan kaçan yaklaşık 1.500.000 Kafkas, Osmanlı topraklarına göç etmiştir. Ülkeye alınan Kafkaslar Balkanlar'a ve Anadolu'nun bazı noktalarına yerleştirilmiştir.
- 1917 Bolşevik İhtilalinden sonra Vrangeli ve beraberinde yaklaşık 135.000 kişi Osmanlı İmparatorluğundan koruma talebinde bulunmuştur.

2.2.Cumhuriyet Dönemi

1923-1950 yılları arası dönemdeki göçler çoğunlukla mübadele göçleri olmuştur. Bu dönemde ilk olarak Türkiye'de yaşayan gayrimüslimler ülkeden çıkarılarak önceden Osmanlı topraklarında yaşayan Türk ve Müslüman nüfus Türkiye'ye getirilmiştir. Bu yıllarda daha çok Yunanistan'dan, Romanya'dan, Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç edilmiş ve buna bağlı olarak Türkiye'nin nüfus yapısı değişmiştir (Kütükçü, 2020: 24).

Türkiye 1945- 1980 yılları arasında yoğun biçimde Bulgaristan ve Yugoslavya'dan göç almıştır. 1979 İran devrimi sonrası ülkemize doğru ilk büyük kitlesel göç hareketi gerçekleşmiştir. 1980 ve 1990'lı yıllarda Bulgaristan Türklerinin göçü gerçekleşmiş, 1985-2005 yılları arasında genelini İran, Irak ve Bulgaristan'dan göç eden göçmenlerin oluşturduğu iki milyona yakın insan ülkemize doğru göç etmiştir (Kartal & Başçı, 2014: 281-282).

Türkiye, 2000'li yıllarda Irak, Afganistan, Somali, Pakistan ve Bangladeş gibi ülkelerin göç hareketinin hedefi olmuş ve bu coğrafyalardan yoğun olarak göç almıştır.

Daha sonra Arap Baharının etkisiyle Suriye’de yaşanan çatışmalar neticesinde milyonlarca insan kitlesel bir göç hareketiyle Türkiye’ye sığınmıştır (Üçgül, 2022: 54).

Cumhuriyet Döneminde Türkiye’ye yapılan kitlesel göç hareketleri şu şekildedir (GİB):

- 1922-1938 yılları arasında 384.000 kişi Yunanistan’dan Türkiye’ye göç etmiştir.
- 1923-1945 yılları arasında 800.000 kişi Balkanlardan Türkiye’ye göç etmiştir.
- 1933-1945 yılları arasında 800.000 kişi Almanya’dan Türkiye’ye göç etmiştir.
- 1988 yılında 51.542 kişi Iraktan Türkiye’ye göç etmiştir.
- 1989 yılında 345.000 kişi Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç etmiştir.
- 1991 yılında 1. Körfez Savaşı sonrasında 467.489 kişi Irak’tan Türkiye’ye göç etmiştir.
- 1992-1998 yılları arasında 20.000 kişi Bosna’dan Türkiye’ye göç etmiştir.
- 1999 yılında Kosova’da yaşanan olaylar neticesinde 17.746 kişi Türkiye’ye göç etmiştir.
- 2001 yılında 10.500 kişi Makedonya’dan Türkiye’ye göç etmiştir.
- 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş sonucu Suriyelilerin Türkiye’ye göçü
- 2022 Rusya-Ukrayna krizi sonrası Türkiye’ye göç.

2.2.1. 1923 Yılında Esasları Belirlenen Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi

1923’te Türk ve Yunan temsilcileri arasında imzalanan protokol neticesinde Cumhuriyet tarihinin en önemli göç hareketi olan Türk- Yunan mübadelesi gerçekleşmiştir. Bu göç hareketi nüfusun karşılıklı değişimiyle gerçekleşerek 1922-1938 yılları arasında 384 bin kişi Yunanistan’dan ayrılarak Türkiye’ye göç etmiştir (GİB, 2024). Türk-Yunan nüfus mübadelesi neticesinde Türkiye’de yaşayan Rumlar ile Yunanistan’da ikamet eden Türkler arasında nüfus değişimi gerçekleşmiş ve yaklaşık iki milyon birey yer değiştirmiştir (Naz, 2023: 96).

Türkiye-Yunanistan arasında imzalanan protokolün 1. Maddesinde, Türkiye’de yaşayan Ortodoks Rumlar ile Yunanistan’da yaşayan Müslüman Yunanların, 1 Mayıs 1923 tarihi itibarıyla zorunlu olarak göç ettirilecekleri ve göç edenlerin Türk ve Yunan

makamlarının izni olmaksızın göç öncesi yaşadıkları ülkelere ikamet etmek amacıyla geri dönemeyecekleri belirtilmiştir (Bozdağlıoğlu, 2014: 10). Bu zorunlu göç hareketi sonucunda Türkiye'ye göç eden bireyler Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Edirne, İzmir, İstanbul, Kırklareli, Manisa, Niğde, Mersin, Samsun'a yerleştirilmiştir (Emgili, 2014: 28).

2.2.2. 1923-195 Balkan Göçü

Osmanlı Devleti'nin tarihi mirası üzerine inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti bir çok meseleyi devraldığı gibi göç meselesini de Osmanlı'dan devralmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte Balkan ülkelerinde yaşayıp Türkiye'yi anayurt olarak gören Türkler Balkanlardan Türkiye'ye göç etmiştir (Sarınay, 2011: 353).

Tarihsel süreçte önce Anadolu'dan Balkanlara ve sonrasında Balkanlardan Anadolu'ya doğru olmak üzere büyük göç hareketleri gerçekleşmiştir. Anadolu'dan Balkanlara yapılan göçlerin amacı Balkanlarda bir devlet kurmak iken Balkanlardan Anadolu'ya yapılan göçler mağlubiyetler sonucunda yaşanan sosyal, politik ve ekonomik nedenlere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nde meydana gelen siyasî ve iktisadi krizler, Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına sebep olmuş ve buna bağlı olarak Balkanlarda ikamet eden soydaş ve akrabalarımız kitleler halinde anavatan Anadolu'ya göç etmiştir (Hatipler, 2018: 427).

Türkiye'nin şekillenmesinde 1923'ten 1950'li yıllara kadar Balkanlardan gelen göçlerin etkisi büyüktür. Yunan-Türk mübadelesi sonucunda 200 bini Bulgaristan, yaklaşık 114 bini Romanya, 116 bini Yugoslavya'dan olmak üzere Balkanlardan yoğun göç alan Türkiye'ye göç edenlerin sayısı 800 bini aşmıştır. 1950'li yıllar sonrasında ise Yunanistan'dan 150 bin, Bulgaristan'dan 50 bin, Yugoslavya'dan 380 bin ve Romanya'dan 10 bin Türk'ün daha yurtlarına göç etmeleriyle birlikte Cumhuriyetin ilanından 1990'lara dek 1 milyon 750 bin kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Akyıldız, 2022: 4).

2.2.3. 1933-1945 Almanya Göçü

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması nedeniyle sınırlar değişmiş ve bazı Müslüman ve Türk vatandaşları mevcut Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalmıştır. Bu durum neticesinde sınır ötesinde kalan Türk ve Müslüman vatandaşlar Türkiye'ye göç etmişlerdir. 1933-1945 yılları arasında 800 bin kişi göç hareketiyle Almanya'dan Türkiye'ye gelmiştir (Şahin, 2022: 308). Bu durumun gerçekleşmesinde ulus devlet

anlayışıyla şekillenen göç politikalarının bazı kanunlara yansımalarının rolü bulunmaktadır. 1934 tarihinde yürürlüğe giren 2510 sayılı İskân Kanununda Türkiye'ye göç edebilme hakkı yalnızca ' Türk soyundan meskûn veya göçebe' bireylere verilmiştir. 1932 tarihinde yürürlüğe giren 2007 sayılı kanunla ' Türkiye'de yaşayan Türk vatandaşlarına verilen sanat ve hizmetler hakkında kanun' belirtilmiş olan birtakım mesleğin yalnızca Türk vatandaşlarınca icra edilmesini hükmetmiştir (Ergun, 2018: 49).

2.2.4. 1988 Irak'tan Göçler

1988'de Irak liderliğini yapan Saddam Hüseyin'in Kürtlere karşı kimyasal gaz kullanması sonucunda (Kocasakal, 2006: 120) çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan beş bini aşkın insan öldürülmüştür. 28 Ağustos 1988 tarihinden itibaren Irak'ta yaşayan 460 bin Kürt kitleler halinde Türkiye sınırına gelerek sığınma talebinde bulunmuştur. Türkiye'nin sınırlarını açmasıyla birlikte 51 bin 542 kişi Türkiye'ye sığınarak 4 yıl boyunca bazı illerde bulunan kamplarda kalmıştır (Gülabi, 2016: 284-285; Göç, 2021: 59).

2.2.5. 1989 Bulgaristan Merkezli Kitlesele Göç Hareketi

Türkiye coğrafyasını hedef alan, Bulgaristan merkezli beş büyük kitlesele göç hareketi meydana gelmiştir. 1877-1878 tarihinde Osmanlı-Rus Harbi nedeniyle Türkiye, Bulgaristan merkezli birinci kitlesele göç hareketine maruz kalmıştır. 1912-1913 Balkan Savaşı etkisiyle göç edilmiş, daha sonra 1925 tarihli Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi'ne dayanan göç hareketi yaşanmıştır. 1950-1951 yıllarında gerçekleşen göç hareketleri, 1989 tarihli kitlesele göç hareketinden önceki yoğun nüfus hareketleri olarak kayda geçmiştir. 1989 yılında gerçekleşen zorunlu göç dalgası, İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa'da yaşanan en büyük kitlesele göç hareketlerinden birisi olmuştur (Ceylan & Uslu, 2019: 204-207).

Bulgar Yönetiminin 1989 yılında almış olduğu bir karar neticesinde önceden herhangi bir nedenle Türkiye'ye yerleşmesine rağmen yakınları Bulgaristan'da kalan Türklerin yakınları zorunlu olarak Türkiye'ye gönderilmiştir (İnginar Kemaloğlu, 2013: 623). 1989'da Bulgaristan Devlet Başkanı Jivkov almış olduğu bu karar ile Türkiye'den sınırlarını açmasını talep ederek Türklerin Bulgaristan'dan ayrılmasını istemiştir. Türkiye, göç edenlerin sayısının gün geçtikçe artacağından endişe ederek vize uygulaması başlatmıştır (Gülabi, 2016: 283).

Bu zorunlu göçün ardından ilk bir sene vize uygulamasının bulunmadığı dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde 311.862 kişi Türkiye'ye göç etmiş, Ağustos 1989 itibariyle vize uygulaması tekrar yürürlüğe girmesiyle göçmen sayısı 34.098 kişiye düşmüştür. Göç sonrası Türkiye'ye yerleşen göçmenlerden bazıları iş ve yerleşme sorunları yaşayarak Bulgaristan'a geri dönmüştür. Bu bir yıllık zaman zarfında 133.272 göçmen Bulgaristan'a dönmüştür. Bunun dışında, Bulgaristan'da yatırımlarını sosyal güvenlik haklarını kaybetmek istemeyen göçmenlerin bir kısmı geri dönmek zorunda kalmıştır (Dişbudak vd., 2012: 4).

1989 zorunlu göçünden 2000 yılına dek her yıl yaklaşık olarak 30 bin Bulgaristan Türkü Türkiye'ye göç etmiş, bazı kaynaklara göre Cumhuriyet'in kuruluşundan 1997 yılına kadar toplam 749.648 kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir (Borlat, 2019: 52).

2.2.6. Körfez Savaşı Sonrası Irak Göçü (1991)

Türkiye'ye üç farklı dönemde Irak merkezli göç hareketi gerçekleşmiştir. Bu göç hareketlerinin ilki 28 Ağustos 1988'de meydana gelmiştir. Irak merkezli ikinci göç hareketi, 2 Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgali sonucunda yaşanan Körfez Krizi sürecinde bir kısmını askerlerin oluşturduğu Iraklıların Türkiye'ye kaçmasıyla yaşanmıştır. Üçüncü ve en önemli kitlesel göç hareketi ise 17 Ocak 1990'da başlayarak 7 Şubat 1991'de sona eren Körfez Savaşı sonrasında yaklaşık bir milyon Irak vatandaşının İran'a, 460 bininin ise Türkiye'ye kaçmasıyla gerçekleşmiştir (Kavak, 2011: 124). Yaklaşık 260 bin nüfusu bulunan Şırnak, 1. Körfez savaşının ardından birkaç gün kadar kısa bir sürede toplam nüfusu kadar sığınmacıya; 175 bin nüfusu bulunan Hakkâri ise 200 bini aşkın sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır (Kavak, 2013: 437).

2.2.7. 1992-1998 Yılları Arasında Bosna Göçü

6 Nisan 1992 tarihi ile 14 Aralık 1995 tarihi arasında XX. yüzyılın en büyük ve ağır sonuçlar doğuran savaşlarından biri Bosna'da meydana gelmiştir. 1992'de yaklaşık dört milyon nüfusu bulunan Bosna-Hersek'in yarısı mülteci konumuna gelmiştir. Savaş sırasında 100 binden fazla Boşnak hayatını kaybetmiştir. 1999-1998 yılları arasında yaklaşık 20 bin kişi Bosna-Hersek'ten Türkiye'ye doğru göç etmiştir. Bosna-Hersek'ten göç edenlerin bir kısmı İstanbul'un Pendik ve Bayrampaşa ilçelerine bir kısmı da Kırklareli'ndeki göçmen kampına yerleştirilmiştir (Hatipler, 2018: 429).

2.2.8. 1999 Kosova Göçü

1987’de Slobodan Miloseviç’in iktidara gelmesiyle, Sırp’ların Yugoslavya’daki konumları güçlendirilmek istenmiştir. Kosova’yı Sırp’ların milliyetçi duygularını besleyen bir araç olarak gören Miloseviç, Kosova’nın Sırp tarihi ve kimliği açısından ne denli önemli olduğunu sık sık dile getirmiştir. Bunlarla birlikte siyasi gücünü artırmak isteyen Miloseviç, Kosova’daki etnik gerilimi kendi çıkarları için kullanmıştır. Mart 1989’da Kosova’nın özerkliği kaldırılarak Kosova Sırbistan’ın kontrolü altına girmiştir (Ağır, 2014: 461).

Esas amacı etnik temizlik yoluyla ülkedeki Müslümanların sayısını azaltmak ve Sırp üstünlüğü kurmak olan Miloseviç’in 1989’da Kosova’nın özerkliğini sonlandırmasının ardından Arnavutları göç etmek zorunda bırakan politikalar uygulanmıştır. Sırp yönetici Miloseviç önderliğinde uygulanan etnik temizlik, şiddet ve baskı politikaları sonucunda Kosovalılar göç etmeyi tercih etmiştir (Tarlanoğlu, 2019: 23). 1999 yılında Kosova’da yaşanan bazı olaylar 17.746 kişinin Türkiye’ye göç etmesiyle sonuçlanmıştır (GİB).

2.2.9. 2001 Makedonya Göçü

Makedonya, farklı pek çok etnik kökenin yaşadığı Balkanlar’da bulunması nedeniyle büyük sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Şabani, 2007: 55). Makedonya, Kosova ve Arnavutluk ile sahip olduğu bölgelerde yaşayan Arnavutlar nedeniyle Kosova ve Arnavutluk ile sorunlar yaşamıştır. 1999’da Kosova’da meydana gelen savaşın etkisiyle 2001 yılında Makedonya’daki ayrılıkçı Arnavutlar ile Makedonya silahlı güçleri arasında çatışmalar gerçekleşmiştir (Bilgin, 2019: 33). Makedonya ile Makedonya’da ikamet eden Arnavut temsilcileri arasında 13 Ağustos 2001’de Ohri Çerçeve Anlaşmasının imzalanmasıyla mevcut çatışmaların kanlı Bosna savaşına dönmesi engellenmiştir (Dalkılıç, 2018: 90).

2001 Makedonya’da yaşanan iç güvenlik krizinin etkisiyle Makedonya’dan çeşitli hedef ülkelere doğru göç hareketleri meydana gelmiştir (Karaca & Saruç, 2014: 371). 2001 yılında Makedonya’dan 10.500 kişi hedef ülke konumundaki ülkelere biri olan Türkiye’ye Göç etmiştir (Akyıldız, 2022: 5).

2.2.10. Nisan 2011 Sonrası Suriye Göçü

18 Aralık 2010 tarihinde Tunus’ta Mohammed Bouazizi isimli gencin kendini yakarak intihara kalkışması sonucunda Kuzey Afrika ülkelerinde ayaklanmalar

başlamıştır. Bu süreçte Kuzey Afrika ve bazı Ortadoğu devletlerinde meydana gelen ayaklanmalar, mitingler ve muhalif eylemler ‘‘Arap Baharı’’ olarak isimlendirilmiştir. Kısa zamanda Kuzey Afrika’da yayılan Arap Baharı Orta Doğu ülkelerine de sıçramıştır. Fas, Cezayir, Libya, Mısır gibi ülkeler Kuzey Afrika kısmını oluştururken Suriye Ürdün, Bahreyn, Yemen, İran, Irak ve Suudi Arabistan gibi ülkeler Ortadoğu kısmını oluşturmaktadır. Suriye Arap baharından en fazla etkilenen ülke olup, ülkede yaşanan karışıklıklar ve iç savaş nedeniyle ülkede yaşayanlar ülkelerini terk etmişlerdir. Suriyelilerin göç hareketleri neticesinde en fazla Suriyeli barındıran ülke Türkiye olmuştur (Doğan & Özdemir, 2021: 35).

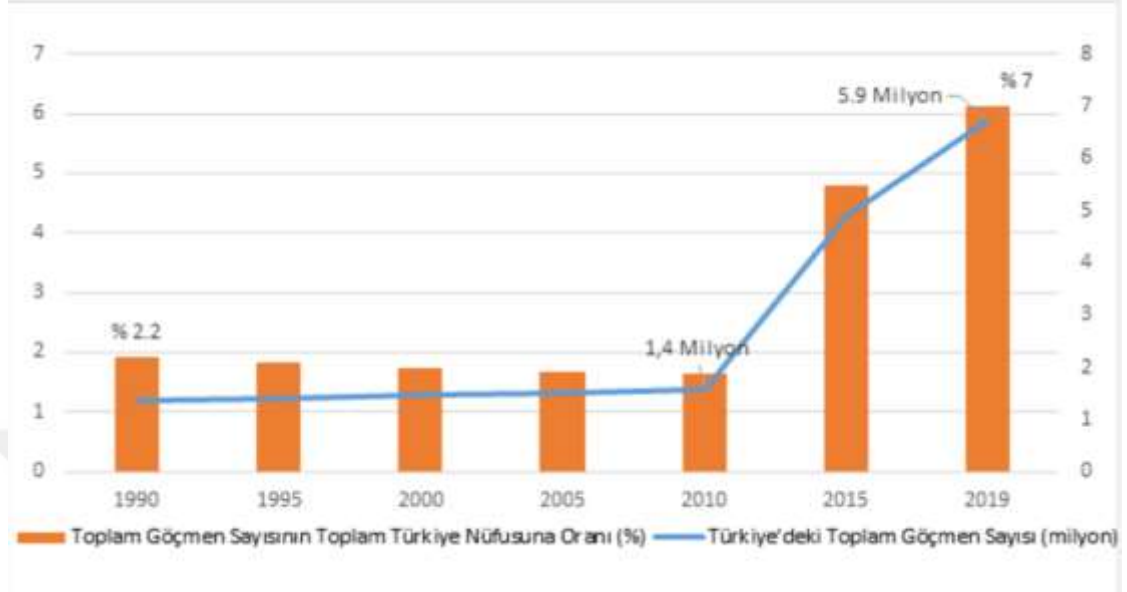
Çizelge 2. 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Yıllar	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı	Yıllar	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı
2011	0	2018	3.623.192
2012	14.237	2019	3.576.370
2013	224.655	2020	3.641.370
2014	1.519.286	2021	3.737.369
2015	2.503.549	2022	3.535.898
2016	2.834.441	2023	3.214.780
2017	3.426.786		

*Göç İdaresi Başkanlığı 2024.

2011 yılında Suriye’de meydana gelen savaş ve iç karışıklıklara bağlı olarak Suriye’den Türkiye’ye gelen göçmen sayısı gün geçtikçe artmaktadır (Koçancı & Namal, 2017: 231). 2012-2018 yılları arasında geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı sürekli artış göstermiştir. 2018 yılında üç milyon altı yüz yirmi üç bin yüz doksan iki Suriyeli bulunurken 2019 yılında üç milyon beş yüz yetmiş altı bin üç yüz yetmiş sayısına gerilemiştir. 2020-2021 yıllarında tekrar artış göstererek 2021 yılı geçici koruma kapsamında en fazla Suriyeli barındırdığımız yıl olmuş ve ülkemizdeki Suriyeli sayısı üç milyon yedi yüz otuz yedi bin üç yüz atmış dokuza yükselmiştir. 2021 yılından sonra

Suriyeli sayısında tekrar bir azalma görülmüştür. 2023 verilerine göre geçici koruma kapsamında Türkiye’de yaşayan Suriyeli sayısı üç milyon dört yüz on bir bin yirmi dokuz kişiye ulaşmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Şekil 2. 1. Türkiye Gelen Uluslararası Birikimli Toplam Sığınmacı Sayısı

*21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Özel Rapor, 2020: 4.

Şekil 2.1’e baktığımızda Türkiye’ye gelen göçmen sayısının 2010 yılından sonra ciddi bir artış gösterdiğini görmekteyiz. Çizelge 2.1. de belirtildiği üzere 2011 yılından sonra ülkemize çok sayıda Suriyelinin göç etmesiyle grafikteki 2010 yılı sonrası sıçramanın nedenini daha iyi anlamaktayız.

1960’lı yıllardan itibaren diğer ülkelere işçi göçü veren Türkiye (Güler, 2021: 226), son yıllara bakıldığında göç veren bir ülke olmaktan çıkıp yoğun göç hareketlerine maruz kalması sebebiyle göç hareketlerine ev sahipliği yapan bir ülke halini almıştır (Çelik, 2022: 60). Bununla birlikte Ülkeye göç edenlerin sayısı ülkeden göç edenlerin sayısını aşmıştır. Dolayısıyla Türkiye küresel ve bölgesel göç hareketleri açısından “hedef ülke” konumuna gelmiştir (Sağıröğlu, 2015: 9). Türkiye’yi hedef alan göçler özellikle Ortadoğu ülkeleri ve Asya ile Afrika’dan yapılmaktadır. Bu göçler en fazla Ortadoğu ülkelerinden Türkiye’ye ulaşmak isteyen bireyler tarafından gerçekleşmektedir. Özellikle bir Ortadoğu ülkesi olan Suriye’den Türkiye’ye yoğun bir göç hareketi meydana gelmiştir. Suriye ve Irak’tan Türkiye’ye yapılan göçlerin yanı sıra Afganistan’dan, Pakistan’dan ve Afrika’dan da Türkiye’ye göç eden pek çok göçmen bulunmaktadır. Türkiye tarihte yoğun bir göç hareketiyle karşı karşıya kalması nedeniyle en fazla mülteci barındıran ülke haline gelmiştir. Türkiye’de çok fazla göçmenin

bulunmasının bir diğer sebebi de çoğu mültecinin Batı'daki ve Avrupa'daki ülkelere ulaşmak için Türkiye'yi transit ülke yerine koymalarıdır (Çelik, 2022: 60).

2.2.11. 2022 Rusya- Ukrayna Krizi Sonrası Türkiye'ye Göç

Rusya'nın 21 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'yı işgaliyle başlayan savaş sonucunda Ukrayna vatandaşları zorunlu göç hareketiyle Türkiye'ye yönelmiştir. Son verilere göre ikamet izniyle Türkiye'de yaşayan yaklaşık 46 bin Ukraynalı bulunmaktayken 7.131 Ukraynalı Türkiye'ye uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. 2022'de Kremlin'in seferberlik ilan etmesinin ardından Ukraynalıların yanı sıra çokça Rus Türkiye'ye gelmiştir. Nisan 2023 verilerine göre Türkiye'de Rusya'dan gelip ikamet izniyle bulunan 154 bin 817 kişi, kısa dönem ikamet izniyle ülkede kalan 131 bin 659 kişi ve aile ikamet izniyle ülkede kalan 7.465 kişi kayda geçmiştir. Bu göç hareketine bağlı olarak Türkiye'de Rusların yoğun yaşadığı illerden biri olan Antalya'da Rus şirket sayısı bir önce yıla göre %527 oranında artmış göstermiştir (Türk Kızılay Akademisi, 2024).

TÜİK verilerine göre 2022 yılında Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu nüfus içinde ilk sırada %25 oranında Rusya Federasyonu vatandaşları yer alırken ikinci sırada %8,1 oranıyla Ukrayna vatandaşları bulunmaktadır. Bu durumun sebebinin 2022 yılında meydana gelen Rusya-Ukrayna krizi olduğu söylenebilmektedir.

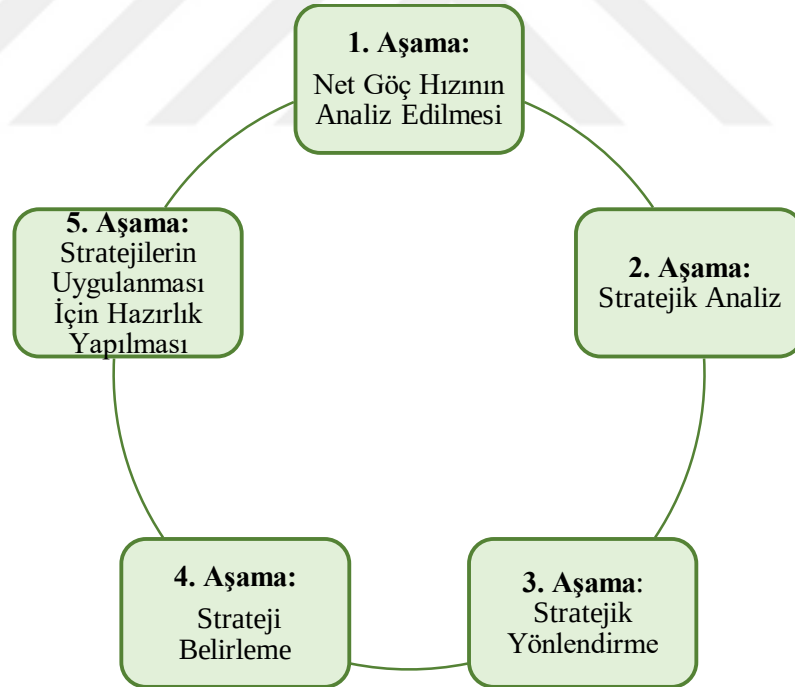
2.3. Türkiye'nin Göç Stratejisi

Anadolu insanlık tarihi boyunca gerek gönüllü gerekse zorunlu gerçekleşen göç hareketlerine şahit olmuştur. Osmanlı imparatorluğu kuruluş döneminden dağılma dönemine kadar yoğun kitlesel göç hareketleriyle karşılaşmış ve bunun devamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti de tarihsel süreçte göç hareketlerine maruz kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk senelerde ülke halkının büyük bir kısmını mülteci, göçmen veya aile büyükleri göçmen/mülteci olan bireyler oluşturmaktadır (Canpolat & Arımer, 2012: 11).

Türkiye göç alanındaki hukuki çalışmalarına, göç alan ülke konumuna gelmesi itibarıyla başlamıştır. Bu süreç içerisinde yapılan çalışmalar uzun vadeli olmayıp kısa vadeli hedefleri içermektedir. Bunun sonucunda parçalı bir hale gelen göç mevzuatının sorunları çözme konusunda yetersiz olduğu anlaşılmış, Avrupa Birliği üyelik sürecinde daha sistematik ve fonksiyonel bir hale getirilmesi için çalışmalar yapılmıştır (Çakı, 2018: 34).

Türkiye'nin göç yönetimi bağlamında zamanla değişen politika ve uygulamaları bulunmaktadır. Bu açıdan üç değişiklik dönemi olduğu söylenebilmektedir. Bunların ilki 1994'ten önceki bilgisizlik dönemi, ikincisi 1994-2001 yıllarını kapsayan uluslararası normlara geçiş dönemi, üçüncüsü ise Avrupa Birliğine giriş süreci ile ilgili değişikliklerdir (İçduygu & Aksel, 2012: 39).

Göç hareketleri bireyleri ve toplumu çok yönlü olarak etkilemekle birlikte toplumlar üzerinde kalıcı izler bırakabilmektedir. Göç hareketleri neticesinde yalnızca göç alan ve göç veren ülkeler değil göç sürecini yaşayan kişilerin hayatları da etkilenmektedir. Göç hareketleriyle birlikte ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilmek, ortaya çıkan sorunları çözmek, toplumsal kabul ve göç hareketlerinin olumlu yönlerinin ortaya çıkarmak için etkili ve doğru bir göç politikasının olması gerekmektedir (İnce, 2023: 85). Göç olgusunun doğru şekilde incelenip buna göre stratejik politikaların geliştirilmesi bütün ülkeler için olduğu gibi Türkiye'de göç yönetiminin geleceği açısından da önemlidir. Stratejik göç yönetiminin 5 aşaması ise şekil 2.2.'deki gibidir (Özaslan & Banazılı, 2023: 12-13).

Şekil 2. 2. Stratejik Göç Yönetiminin Uygulama Aşamaları

*Özaslan & Banazılı, 2023: 12-13.

Stratejik göç yönetiminin ilk aşamasında net göç hızı analiz edilmektedir. İkinci aşamada net göç hızından hareketle analiz yapılmakta ve sonraki aşamada yapılan analize göre stratejik yönlendirme yapılmaktadır. 4. aşamada önceki aşamalardaki analiz ve

yönlendirmelere göre bir strateji belirlenmektedir. Son aşamada ise belirlenen stratejilerin uygulanması için gerekli hazırlıklar yapılmaktadır.

Türkiye tarihinde meydana gelen göçlerin zaman içerisinde farklı şekillerde gerçekleştiği ve Türkiye'ye çeşitli özellikler kazandırdığı bilinmektedir. 1950'nin ikinci yarısı itibarıyla Türkiye, göç veren (kaynak) bir ülke olma özelliğini yitirerek, göç alan (hedef) ülke konumuna gelmiş bu duruma ek olarak ilerleyen yıllarda bir "geçiş ülkesi" konumuna gelmeye başlamıştır (Borlat, 2019: 33).

Türkiye'nin göç politikası Cumhuriyet'in ilk yıllarında entegrasyon politikaları dini ve kültürel yakınlık esaslarına dayanmakta ve amaç nüfusu artışı ile birlikte ve millileşmeyi sağlamak olup 1990'lardan sonra ise entegrasyon politikaları yetersiz kalmaya başlamıştır. "Soydaş" ya da "uzaktaki akrabalar" dışında kalan göçmen sayısının gün geçtikçe artmasıyla "yabancı" olarak görülen bu göçmenler düzensiz göçmenler olarak kabul görmüştür. 1990'lı yıllar ve 2000'lerin başında göçmenlerin hayat koşulları "belirsizlik" ve "geçicilik" görüşleriyle şekillenmiştir. 2011 yılında Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle milyonlarca Suriyelinin Türkiye'ye kitlesel akını neticesinde "açık kapı politikası" izlenmiş ve göçmenlere kucak açılmıştır (Danış & Dikmen, 2022: 28).

Türkiye'nin göç konusundaki hukuki çalışmaları, göç alan (hedef) ülke konumuna gelmesiyle başlamıştır. Bu süreçte yapılan çalışmalar uzun vadeli olmayıp günü kurtarmayı amaçlamıştır. Çalışmaların kısa vadeli yapılmasına bağlı olarak göç mevzuatı parçalı bir hal almış ve sorunları gidermede yetersiz kalmıştır. Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Göç mevzuatının sistemli bir hal kazanması için çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Çakı, 2018: 34). Özellikle Suriye iç savaşından önceki dönemde; Türkiye'nin göç ve göçmenlere ilişkin politikalarının bütünsellikten uzak ve parçalı olmasının yanı sıra koordinasyon ve uyum sıkıntıları doğuran bir mevzuat yapısı bulunmaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kurumsal ve bütüncül yapısıyla, uygulamada meydana gelen ikilemleri engellemesi açısından büyük önem taşımaktadır. YUKK ile birlikte daha önceki parçalı mevzuatlar yürürlükten kaldırılarak 6458 sayılı kanun içinde toplanmıştır. Bu kanunla gözetim altına alma, denetim altında tutma ve geri gönderme konularında 6458 sayılı kanun tek dayanak noktası kabul edilmiş bu konularda tutarsızlık yaşayan güvenlik birimlerinin yaşadıkları ikilemlerin ortadan kalkması için adımlar atılmıştır (Güzel, 2018: 105-106).

Türkiye'ye girişı yasaklanmamış ve 5683 sayılı kanunun birinci maddesinde Türkiye'ye gelen yabancıların, kanunların getirdiğı şartlar çerçevesinde Türkiye'de ikamet ve seyahat hakkına sahip olduğı belirtilmektedir. Bunun yanı sıra Anayasa'nın 23. Maddesinde de, bireylerin sahip olduğı seyahat özgürlüğünün yalnızca Türk vatandaşları için değil yabancıları da kapsayan temel bir hak olduğı yer almaktadır. Anayasa'da, seyahat özgürlüğü yabancıları da kapsayacak biçimde detaylı şekilde yer almaktadır ve Türk vatandaşları için bu hakkın Türk vatandaşları için kısıtlanamaz. Maddenin ikinci fıkrasında vatandaşların sınır dışı edilemeyeceğı ve ülkeye giriş hakkının sınırlandırılmayacağı düzenlenerek, yabancılar ile vatandaşlar arasında eşitlik ilkesi açısından farklı bir düzenleme yapılmıştır. Anayasanın 16. maddesi, yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin, milletlerarası hukuka uygun bir biçimde, kanunla sınırlandırılabilceğı konusunu da düzenlemiştir. Dolayısıyla, Anayasa'ya dayalı olarak yabancıların özel durumu göz önünde bulundurularak düzenlemelerin yapılmasına dayanak sağlanmıştır (Şeker, vd. 2014: 109).

Yabancı haklarına karşı en hoşgörölü düzenlemelere sahip hukuk düzenlerinde bile yabancı-vatandaş eşitliğı mutlak sağlanamamıştır. Devletler, vatandaşların güvenliğı, kamu düzeni ve sağığını korumak amacıyla yabancıların haklarını kısıtlamakta ya da yasaklamaktadırlar. Türkiye'de de her ne kadar eşitlik ve genellik ilkesi benimsenmiş olsa da yabancıların belli başlı hakları kısıtlanmış veya yasaklanmıştır (Erten, 2015: 5).

III. BÖLÜM

KİTLESEL GÖÇ HAREKETLERİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ

Günümüzde dünya ülkeleri arasında en fazla göçmen bulunan ülkelere birisi olan Türkiye, Arap Baharı sonrası yaşanan göç hareketiyle ekonomik anlamda önemli derecede etkilemiştir (Mutlu, 2022:36). Göç hareketlerinin Türkiye ekonomisine hem olumlu hem olumsuz bazı etkileri olmuştur. Göç hareketiyle Türkiye'ye gelen Suriyelilerin ülke ekonomisine olumlu ve olumsuz etkileri çizelge 3.1'de verilmiştir.

Çizelge 3. 1. Türkiye'ye Göç Eden Suriyelilerin Ülke Ekonomisine Etkileri

Olumlu etkileri	Olumsuz Etkileri
Suriyeli iş insanları Türkiye'ye yatırımlar yapmaktadırlar	Mülteci krizi sonucunda ortaya mali bir yük çıkmaktadır. Dolayısıyla bu maliyetler genel bütçenin yükü artmaktadır.
Suriyeliler aracılığıyla Türkiye'ye giren yabancı sermaye artmaktadır	Nüfus artışına bağlı olarak konut talebi artmaktadır. Konut talebindeki artış kiralarda da artış meydana getirmektedir.
Tüccarların ticari bağlantılar kurmalarına olanak vererek Türkiye mallarını Ortadoğu'nun pazarlarına ulaştırmalarını sağlamaktadır.	Enflasyon artmaktadır.
Tüketimin artması sebebiyle ekonomide hareketlilik sağlanır.	Suriyeli esnaflar ile Türkiye'deki esnaflar arasındaki haksız rekabet ortamı oluşmaktadır.
İllerin ticaret potansiyeli artmaktadır.	Kayıt dışı işletmeler artmaktadır.
İşgücünün artmasının yatırımcılar için avantaj oluşturmaktadır.	Kayıt dışı işletmelerin artmasına bağlı olarak vergi kayıpları yaşanmaktadır.
Suriyelilerin açtığı işletmeler üretime katkı sağlamaktadır.	İşsizlik oranlarında artış meydana gelmektedir.

*Kukoğlu, 2019: 82.

3.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, ülkelerin gayrisafı yurt içi hasılasının artmasıdır. Ekonomik büyüme iktisadi kaynakların etkili kullanılması ve ya var olan kaynaklara yenilerinin dahil edilmesiyle sağlanmaktadır. Mal ve hizmet miktarında sürekli olarak artış yaşanması ekonomik büyüme olarak ifade edilebilmektedir (Engin & Konuk, 2020: 106).

Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmesi için gelir kaynağı önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple ekonomik faaliyetler bireyler için hayati öneme sahiptir. Ekonomik faaliyetler, insanların hayatlarını devam ettirmesi için bir ihtiyaç olmasının yanında, insanların yaşadığı toplum içindeki sınıfsal konumunu da belirlemektedir (Karakaya, 2020: 123).

Büyük ölçekli kitlesel göç hareketleri küçük topluluklar veya bireysel anlamda yapılan göçlerle karşılaştırıldığında etkilerinin daha büyük olduğu görülmektedir (Taş, 2017: 1809). Bu etkiler ekonomik anlamda da kendini göstermekte ve kitlesel göçlere ev sahipliği yapan ülkeler bazı maliyetleri yüklenmek zorunda kalmaktadırlar. (Özgüler, 2018: 85).

Mülteciler aracılığıyla ülkeye giren sıcak para ilk etapta ülke ekonomisinde hareketliliğe yol açarak piyasayı canlandırmış ve satış miktarını artırmış olsa da mal ve hizmet fiyatları da bu duruma bağlı olarak yükselmiştir (Kütükçü, 2020: 36). Suriye'den Türkiye'ye doğru yapılan kitlesel göç hareketi, mal ve hizmetlerde toplam talebi artırmıştır. Suriye'den gelen bireylerin ortalama gelir seviyesinin Türkiye ortalamasının altında kalması sebebiyle toplam talepteki artış lüks mallarda değil zorunlu mallarda yaşanmıştır (İlgazi, 2019: 50).

Göç alan ülkelere ekonomik büyümenin sağlanabilmesi ve göç ederek ülkeye yerleşen bireylerin ekonomik büyümeye uzun vadede katkı sağlayabilmeleri için göç alan ülkenin sistemli bir kurumsal yapısının olması gerekmektedir. Göçmenler ilgili kurumlar aracılığıyla beceri, yetenek ve sermayelerine uygun alanlara yönlendirilmezlerse ekonomik büyümeye katkı sağlayamazlar. Göçmenler beceri, yetenek ve sermayelerine uygun alanlara yönlendirildikleri takdirde ekonomik büyümeye katkı sağlayabilmektedirler. (Konuk, 2022: 64).

Gençler (2020), Türkiye'deki Suriyelilerin Sosyo-ekonomik hayata etkilerini incelediği çalışmasında, Suriyeli sığınmacıların yeni işyerleri açmalarının iç ve dış ticareti geliştirdiği düşünülse de açılan işyerlerinin hizmet ve tüketim ağırlıklı olması ve

bu sektördeki iş yerlerinin yerli yatırımcılar tarafından işletilebileceği sebebiyle bu girişimlerin ekonomik büyüme açısından çok önem arz etmediği sonucuna ulaşmıştır.

Erdoğan (2014), Türkiye’deki Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyumunu incelediği araştırmasında ‘‘Suriyeliler ekonomik bir yük mü?’’ sorusuna cevap aramış ve yapmış olduğu testte, halkın %70,7’si Türk ekonomisinin sığınmacılar nedeniyle zarar gördüğünü belirtmiştir. Öte yandan %61,2’lik bir oranla Türkiye’de yoksul insanlar varken Suriyelilere yardım yapılmasına halk tarafından itiraz edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Geçici koruma altındaki Suriyeliler için uluslararası anlamda ülkemize 2012-2019 yılları arasında 7.1 milyar dolar gelmiş fakat dönemin başbakan yardımcısı Recep Akdağ’ın 2017 yılında açıkladığı rakamlara göre Suriyelilerin ülkemize toplam maliyetinin 84 milyar 880 milyon liradır.

Çizelge 3. 2. Suriyeliler için yapılan harcama kalemleri (5 Aralık 2017)

Harcamanın Yapıldığı Kurum- Harcama Türü	Tutar (TL)
AFAD	5.586.594.000
Güvenlik ve Kamu Düzeni Hizmetleri Harcamaları	9.228.707.000
Sağlık Harcamaları	16.030.111.000
Eğitim Harcamaları	15.489.968.000
Belediyeçilik Hizmetleri Harcamaları	17.527.481.000
Türk Kızılay’ı, Vakıflar, Dernekler	2.058.122.000
Belediye Kampanyaları	312.092.000
Kamplardaki Amortisman Maliyeti	1.505.386.000
GİGM	780.807.000
Sivil Toplum Kuruluşlarının Kayıtlı Proje Bazlı Yardımları	852.600.000
Vatandaşların Desteği	11.649.434.000
Fırat Kalkanı Bölgesine	1.630.457.000
Sıfır Noktası İnsani Yardım	2,228,775,000.00
Toplam	84,880,534,000 TL (30.285.573.000 Dolar)

*21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Özel Rapor, 2020: 13.

Çizelge 3.1’e baktığımızda uluslararası anlamda gelen miktar 7.1 milyar dolar iken 2017 dolar kuruna göre o zamanki maliyet 30,2 milyar dolardır. Aradaki fark göz önüne alındığında ülkemizde bulunan Suriyeliler için yapılan harcamaların ülke

ekonomisine ve buna bağlı olarak ekonomik büyümeye zarar vereceği düşünülebilmektedir.

Suriyeliler makro-ekonomik anlamda, genel bütçe ve işsizlik oranlarını da etkilemektedir. Suriyeliler için harcanan miktarın 4,5 milyar dolar seviyesinde olduğu bilinmektedir (ORSAM, 2015: 19). Bu rakamlara göre Suriyeliler için harcanan miktarın bütçe açığına sebep olacağı düşüncesi hakim olsa da, Suriyelilerin, açtıkları işletmeler ve mal ve hizmet taleplerinin ekonomiyi hareketlendirerek, vergi gelirlerini arttırma potansiyeline sahip olduğu göz ardı edilmemelidir (Çetiner, 2020: 97).

Göç hareketlerinin ekonomik büyümeye etkisine daha farklı bir açıdan bakıldığında ise; Suriye’de meydana gelen iç karışıklık sonucunda Hatay-Suriye sınırında yasal ticaret yerini illegal ticarete bırakmış ve kaçakçılık artmıştır. Hatay ilinin Ortadoğu ülkelerine ihracat yapmasıyla Hatay ekonomisine katkı sağlanmış fakat Hatay sınırından petrol ürünlerinin kaçak yollarla ülkeye getirilmesi Mersin ve Adana gibi illerde devletin vergisini negatif etkilemiş olması da göz ardı edilmemelidir (Kulahlıoğlu, 2021: 2279).

Kitlesel göç hareketlerinin ekonomik büyümeye olumlu etkileri de olabilmektedir. Göçmenler sayesinde ülkeye para girişi sağlanarak göçmenlere ait ülke dövizleri yerel ekonomiye aktarılabilir (Demirhan İnceliler, 2019: 61). Bu çerçevede Türkiye’ye göç eden Suriyeli iş insanları Türkiye’de yaklaşık dört bin beş yüz işletme açtığı ve bu işletmelere yapılan yatırımın 166 milyon lirayı aştığı görülmektedir. Suriyeli iş insanları aracılığıyla 2011 yılından beri ülkemize 10 milyar doları aşkın para girişi olmuştur (Şahin, 2022: 53-54). Aynı zamanda ülkemizde yaşayan Suriyeli göçmenlerin açmış olduğu işletmeler, üretim ve ticaret faaliyetlerini artırarak ülke ekonomisini pozitif yönde etkilemiştir (Çalışkan, 2022: 103).

3.2. Enflasyon

Kitlesel Göç hareketlerinin sebep olduğu bir durum da hayat pahalılığıdır. Kitlesel göç hareketleriyle, arz-talep bağlamında talebin artış göstermesi enflasyonda artış meydana getirmiştir (Kütükçü, 2020: 36). Sığınmacıların ülke bütçesine getirdikleri yük ve kaçak işletmelerde mültecilerin kaçak yollarla çalıştırılması gibi durumlar sonucunda vergi kaybının yaşanması gibi sorunlara bağlı olarak (Kütükçü, 2020: 40) kiralarda meydana gelen artış ve otonom ihtiyaç ürünlerinin fiyatlarının artmasıyla da enflasyon artmıştır (Korkmaz, 2018: 73). Nüfusta meydana gelen artışa bağlı olarak kiralık ev bulmak da güçleşmektedir. Bunun sonucunda göç edilen bölgede konut ihtiyacını

karşlamak için konut yapımı hız kazanmaktadır. Konut talebi konut arzını artırırken bunun yanı sıra konut fiyatlarını da yükseltmektedir (Demirhan İnceliler, 2019: 63). Türkiye’de enflasyonda meydana gelen artışın Suriyelilerin daha yoğun yaşadıkları yerlerde Türkiye ortalamasının üzerine olduğu görülmektedir (Korkmaz, 2018: 73).

Mutlu, (2022), Türkiye’de göç olgusu ve göçün ekonomik etkilerini incelediği araştırmasında göç hareketindeki %1’lik artışın enflasyonda %0,10 birimlik artışa sebep olduğu sonucuna ulaşmıştır. Farklı ülkelerde yapılan analizler sonucunda sığınmacıların, mültecilerin ve göçmenlerin göç ettikleri ülkede enflasyonu olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Konuk, 2022: 68).

3.3. İstihdam

6458 sayılı Kanunun 91 inci maddesi ve Geçici Koruma Yönetmeliği’nin, geçici koruma kapsamındakilerin iş piyasasına erişim hizmetlerini düzenleyen 29. maddesine dayanılarak hazırlanan “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” 15 Ocak 2016’da Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğe göre, geçici koruma kapsamındakiler, geçici koruma kimlik belgelerinde kayıtlı ikamet illeri sınırları içinde çalışabileceklerdir. Yönetmelikte istihdam ile ilgili düzenlemeler de mevcuttur. Yönetmeliğe göre çalışma izni başvurusunda bulunan iş yerinde çalışan geçici koruma sağlanan yabancı sayısı, o iş yerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının %10’undan fazla olmamalıdır. Fakat işverenin, iş yerinin kayıtlı bulunduğu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne, çalışma izni başvurusu tarihinden önceki 4 haftalık süre zarfında yabancıların çalıştırılacağı işi icra edecek aynı nitelikte Türk vatandaşı bulunmadığının belgelendirildiği başvurularda istihdam kotası uygulanmayabilecektir. Ayrıca geçici koruma sağlanan yabancılara asgari ücretten daha az ücret ödenemeyecektir (Korkmaz, 2017: 60-61).

Suriyeli Sığınmacıların bazı iş kollarında çalıştırılması birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Göçmenlerin yerli halka kıyasla daha düşük ücretle çalışmayı kabul etmesi, istihdam sorunu yaratmıştır (Mutlu, 2022: 68). Bu nedenle Türkiye “geçici koruma” kanununu çıkararak koruma altındaki yabancılara çalışma izni vermiştir. Bu yönetmelik sorunları azaltsa da sığınmacıların çalışma hakkı kazanması yerli halk tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Çünkü halk, mevcut istihdam sorununun artmasından kaygılanmaktadır (Çelik, 2022: 85). Göçmenlerin yerli halktan daha düşük ücretle çalıştığı çizelge 3.3.’te gösterilmektedir.

Çizelge 3. 3. 2019 Yılı İstihdam Maliyetinin Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı ve Suriyeli Farkı

	TÜRKİYE CUMHURİYETİ VATANDAŞI	TL	SURİYELİ	TL
NET ÜCRET	Verilen Ücret (Asgari Ücret)	2.558,40 TL	Verilen Ücret	400 TL
	SGK Primi	358,18 TL		0
	İşsizlik Sigortası Fonu	25,58 TL		0
	Gelir Vergisi	134,32 TL		0
	Asgari Geçim İndirimi	191,88 TL		0
	Damga Vergisi	19,42 TL		0
	Kesintiler Toplamı	537,50 TL		0
	Net Asgari Ücret	2.020,90	Verilen Net Ücret	400 TL
BRÜT ÜCRET	SGK Primi İşveren Payı	396,55 TL		0
	İşveren İşsizlik Sigorta Fonu	51,17 TL		0
	İşverene Toplam Maliyeti	3.006,12 TL		400 TL

*Kıvrak, 2019: 91.

Çizelge 3.3.'te görüldüğü üzere 2019 yılında bir Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşının almış olduğu net asgari ücret 2.020,90 TL iken bir Suriyelinin aldığı ücret 400 TL'dir. 2.020,90 TL olan asgari ücretin işverene maliyeti 3.006,12 TL iken sigortasız çalışan Suriyeli göçmenin işverene maliyeti yalnızca 400 TL'dir. Bu nedenle işverenler düşük ücretle çalıştırabileceği Suriyeli göçmenleri çalıştırmayı tercih etmektedir. Bu durum da yerli halkın işsiz kalmasına yol açabilmektedir.

Türkiye'de 2014 rakamlarına göre işsizlik oranının yükselmesinin Suriyeli sığınmacılar etkisiyle olduğu tahmin edilmektedir. ORSAM'ın Suriyeli sığınmacıların Türkiye ekonomisine etkisini inceleyen raporundaki verilere göre sınır illerinde işi

sonlananların büyük çoğunluğunun “Suriyeliler nedeni ile işini kaybettiğine” inandığı görülmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak yerli halk, iş imkânlarının sığınmacılar etkisiyle alındığı gerekçesiyle tepkiler göstermektedir. (ORSAM, 2015: 17-19).

Çizelge 3. 4. Yıllara Göre Türkiye’deki İşsiz Sayısı ve İşsizlik Oranları (2012-2014)

Yıllar	İşsiz Sayısı	İşsizlik Oranı
2012	2.518.000	%9,2
2013	2.747.000	%9,7
2014	3.145.000	%10,9

*TÜİK

Çizelge 2.1. de 2011-2015 yılları arasında Türkiye’deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yıllara göre artış gösterdiği karşımıza çıkmaktadır. Yine çizelge 3.4’e bakıldığında 2012-2014 yıllarında işsizlik oranlarının bir önceki yıla göre artış gösterdiğini görmekteyiz.

Çizelge 3. 5. Yıllara Göre Türkiye’deki İşsiz Sayısı ve İşsizlik Oranları (2021-2023)

Yıllar	İşsiz Sayısı	İşsizlik Oranı
2021	3.919.000	%12,0
2022	3.633.000	%10,3
2023	3.424.000	%9,7

*TÜİK

Çizelge 2.1’de 2021- 2023 yılları arasında Türkiye’deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin azaldığı karşımıza çıkarken, çizelge 3.5’e baktığımızda 2021-2023 yıllarında işsizlik oranlarının da bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir. Kesin olmamakla birlikte Türkiye’deki geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısına bağlı olarak işsizlik oranlarının değişiklik gösterdiği söylenebilmektedir.

AFAD’ın 2015 yılında yaptığı araştırmada Suriyelilerin meslek grupları incelenmiştir. 3.689 kişinin %49,9’unun bir mesleği olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu

oran, Türkiye için istihdam sorunu ve kalifiye olmayan iş gücü anlamına gelmektedir. Günümüz Türkiye'sinde çok daha fazla Suriyeli sığınmacı olduğu göz önüne alındığında istihdam sorununun arttığını söylemek mümkündür (Kıvrak, 2019: 93). Göçün istihdam üzerindeki etkisine bakıldığında, göçlerin kısa vadede ekonomik büyümeye katkısı olabilecekken, orta vadede harcamaları artırdığı görülmektedir (Kütükçü, 2020: 38).

Göçler istihdam üzerinde olumlu sonuçlar da doğurabilmektedir. Göç eden bireyler göç ettikleri ülkedeki mevcut işgücü açığını kapatarak bu anlamda pozitif etki yaratabilmekte, çeşitli beceriler ve farklı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayarak istihdam üzerinde olumlu etkiler yaratabilmektedir (Demirhan İnceliler, 2019: 60).

Göçmenlerin göç ettikleri ülke ekonomisi açısından avantaj oluşturan unsurlardan biri de göçmenlerin kişisel sermayeleri ile yerleştikleri ülkede yatırım faaliyetleri göstermeleridir. Örnek olarak: Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin yerleştikleri şehirlerde kişisel sermayeleri ile işletme açmaları ya da var olan işletmelerde çalışmalarının sonucunda Suriyeli mültecilerin ilişkilerinin iyi olduğu Irak ile ticari faaliyetler artmış, Suriye ile Irak gibi ülkelere ihracat oranı yükselmiştir (Ünsal, 2019: 56). Yatırımların olduğu yerlerde istihdamın artması aynı zamanda bölgedeki yoksulluğun azaltılmasına da fayda sağlayabilmektedir (Demirhan İnceliler, 2019: 61).

3.4. Kamu maliyesi

Zorunlu olarak göç eden bireyler belli bir süre, göç ederek yerleştikleri ülkelerin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Ulusal ve uluslararası bazı kuruluşlar göçmenlerin ihtiyaçlarını bir miktar karşılasa da bu destekler ihtiyaçların karşılanmasında eksik kalmaktadır. Örnek olarak Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin mali yükünü önemli ölçüde devlet kurumları yüklenmektedir. Türkiye, göçmenlerin insani koşullarda hayatlarını devam ettirebilmeleri amacıyla barınma, beslenme, sağlık ve eğitim gibi pek çok alanda harcamalar yapmaktadır (İlgazi, 2019: 53). Bazı araştırmalar göç hareketlerinin kamu maliyesini olumlu yönde etkileyeceğini ileri sürmektedir. Fakat göçlerin kamu maliyesinde olumlu bir etkisinin gözlemlenebilmesi genellikle yaşlı nüfus oranının fazla, doğurganlığın az olduğu gelişmiş ülkelerde görülmektedir. Nitelikli göçmenler, kamu maliyesine katkıda bulunabilirken, vasıfsız göçmenler, göç ettikleri ülkenin kamu maliyesini olumsuz etkileyebilmektedirler (Çetiner, 2020: 97).

Göç hareketlerine bağlı olarak göç edilen ülkede nüfus artışı yaşanmaktadır. Yaşanan nüfus artışı nedeniyle mevcut yol, hastane, okul, konut gibi yatırımlar yetersiz

kalmakta ve yenilerini yapma gerekliliği devlet ekonomisine ek maliyet oluşturmaktadır. Kamu harcamalarındaki artışlar devlet bütçesine yük olarak bütçe açıkları meydana getirmektedir. Bütçe açıklarını finanse edebilmek için de genellikle borçlanılmaktadır. Bu bağlamda kamu harcamalarındaki ek harcamaların bütçe dengesini bozarak gelir dağılımını negatif yönde etkilediği söylenebilmektedir (Çalışkan, 2022: 24).

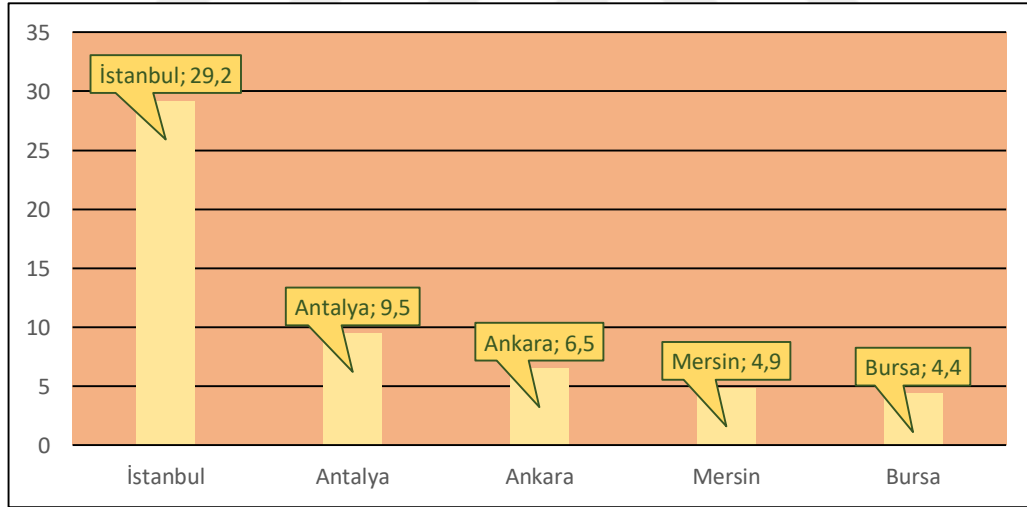

IV. BÖLÜM

KİTLESEL GÖÇ HAREKETLERİ VE MERSİN

Mersin; Akdeniz, Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mezitli, Mut, Silifke, Tarsus, Toroslar, Yenişehir olmak üzere 13 ilçesi bulunan bir ildir. Mersin ili, 31 Aralık 2022 adrese dayalı nüfus kayıt sonuçlarına göre toplam 1.916.432 kişilik nüfusa sahip iken 2023 yılında toplam nüfusu 1.938.389 olmuştur (TÜİK).

Tarih boyunca göç dinamiğini koruyan Türkiye’de GİB 2023 yılı sonunda yayınladığı verilere göre geçici koruma kapsamında 3.214.780 Suriyeli bulunmaktadır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin en fazla ikamet ettiği iller İstanbul (529.403), Gaziantep (426.051), Şanlıurfa (300.057), Hatay (282.976), Adana (233.785), Mersin (223.158), Bursa (170.136), İzmir (123.952), Konya (119.664), Kahramanmaraş (89.633) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iller dışında ikamet eden Suriyeli sayısı ise 715.965’tir.

Şekil 4.1. Türkiye’ye Gelen Göçmenlerin En fazla Bulunduğu İller

*TÜİK, 2023.

Türkiye’ye 2023 yılında göç eden göçmenlerin hangi illerde bulunduklarına bakıldığında en fazla göç alan il %29,2 ile İstanbul olarak karşımıza çıkmakta ikinci sırada %9,5 ile Antalya, üçüncü sırada %6,5 ile Ankara, dördüncü sırada %4,9 ile Mersin ve beşinci sırada %4,4 ile Bursa ilinin tercih edildiği bilinmektedir. Çalışmamızı

yürüttüğümüz Mersin iline 2023 yılında göç eden yabancı uyrukluları sayısı ise 13.598'dir (TÜİK, 2023).

4.1. Ticaret

Mersin ili ekonomik boyutta incelendiğinde tarım, ticaret, turizm, sanayi ve ulaştırma sektörlerindeki önemi ortaya çıkmaktadır. Bu sektörler arasında tarım, en önemli sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarım sektöründe önemli bir yeri bulunan Mersin ilinin, sanayi ve ticaret sektörlerinde de diğer şehirler arasında önemli bir yeri bulunmaktadır. Türkiye’de kurulan ilk serbest bölge de Mersin ilinde 1987 yılında açılmıştır. Mersin Serbest Bölgesi, bölgede en aktif ve en önemli limanlardan bir tanesi olan Mersin Limanının yanına kurulmuştur (Saridoğan, 2019: 52-53).

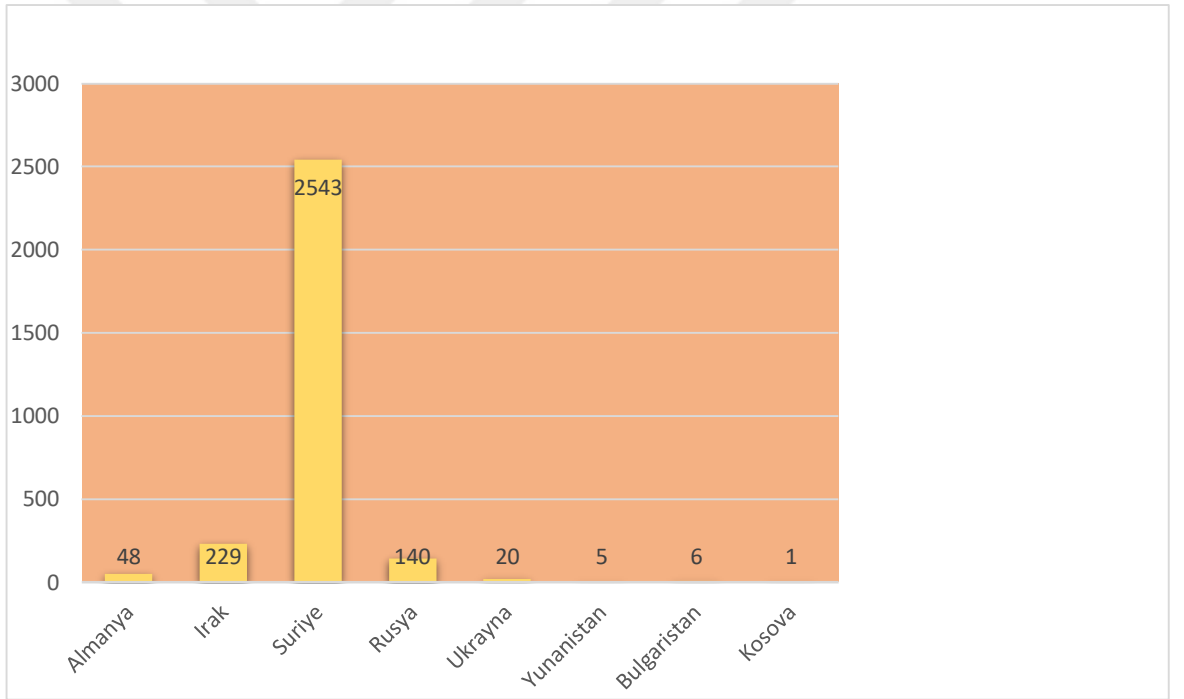
Çizelge 4. 1 Mersin Ticaret ve Sanayi Odası’na Kayıtlı Yabancı Sermayeli/Ortaklı Firmalar

MERSİN TİCARET VE SANAYİ ODASI’NA KAYITLI YABANCI SERMAYELİ/ORTAKLI FİRMALAR					
Ülke	Firma Sayısı	Ülke	Firma Sayısı	Ülke	Firma Sayısı
Suriye	2543	Antigua ve Barbuda	1	Singapur	1
Irak	229	Yunanistan	5	Gürcistan	2
Belçika	11	Cezayir	15	Kırgızistan	9
Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı	17	Ürdün	60	Birleşik Arap Emirlikleri	2
Lübnan	123	Mısır	46	Katar	7
ABD	36	Bulgaristan	6	Finlandiya	2
Suudi Arabistan	15	İsveç	20	İsviçre	1
Hollanda	16	Fransa	7	Uruguay	1
Kanada	21	Avusturya	2	İrlanda	21
Almanya	48	Libya	5	İspanya	3
Kore	3	İran	65	Bahreyn	2
Hong Kong	1	Çek Cumhuriyeti	1	Avustralya	3
KKTC	6	Panama	2	Nijerya	5
Azerbaycan	42	Kosova	1	Tacikistan	4
İtalya	2	Lüksemburg	1	Tunus	8
Rusya	140	Arnavutluk	1	Fas	7
Hindistan	12	Endonezya	3	Belarus	6
Romanya	5	Haiti	1	Kazakistan	13
Macaristan	2	Ermenistan	1	Burundi	4

Saint Kitts ve Nevis	11	Ekvator	2	Moldova	3
Türkmenistan	6	Litvanya	1	Sudan	15
Afganistan	3	Ukrayna	20	Portekiz	2
Güney Afrika	1	Norveç	2	Polonya	1
Özbekistan	9	Venezuela	6	Danimarka	1
Dominik	7	Kuveyt	2	Çin	8
İsrail	14	Pakistan	7	Yemen	18
Filistin	26	Kolombiya	4	Fildişi Sahili	3
Kongo	1	Brezilya	2	Pakistan	7
Tacikistan	4	Nijerya	5	Endonezya	3

*MTSO, 2023.

Çizelge 4.1.'de Mersin İlinde faaliyet gösteren MTSO'ya kayıtlı yabancı sermayeli firmalar bulunmaktadır. Tablo göz önünde bulundurulduğunda çok sayıda yabancı ortaklı firmanın bulunmasının ülke ekonomisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Şekil 4. 1. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'ye Kitleli Göç Veren Ülkelerin 2023 Yılında Mersin İlinde Bulunan Firma Sayısı

Göçmenler, geldikleri ülkelerle bağlantıları sayesinde hedef ve kaynak ülke arasındaki ticaretin daha kolay gerçekleşmesini sağlayarak ticari faaliyetlere katkıda bulunmaktadır. Göçmenler sayesinde ihracatçılar, dağıtım kanalları ve ülkedeki pazarlar hakkında güvenli bilgiye ulaşabilmekte ithalatçılar da mal alırken tedarikçinin güvenilirliğini göçmenler aracılığıyla öğrenmektedirler. Bu durum, dış ticarete işlem maliyetini azaltmaktadır (Demirtaş & Çakırca, 2019: 148).

Bölüm 2.2.'de Cumhuriyet Döneminde Yunanistan, Balkanlar, Almanya, Irak, Bulgaristan, Bosna, Kosova ve Makedonya'dan Türkiye'ye önemli kitlesel akınlar olduğu belirtilmiştir. Bu ülkelerden Almanya, Irak, Suriye, Rusya, Ukrayna, Yunanistan, Bulgaristan ve Kosova ülkelerinin Mersin ilinde Türkiye ortaklı firmaları bulunmaktadır (MTSO, 2023)

Suriye 2543 firma ile bu ülkeler arasında en çok ortaklığı bulunan ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Nisan 2011'de Suriye'de yaşanan iç savaş ve çatışmalar neticesinde Türkiye'ye göç eden çok sayıda Suriyeli bulunmaktadır. 2023 yılında Geçici koruma kapsamında 3.411.029 Suriyeli bulunmaktadır. Mersin ilinde Suriye ortaklı kurulan firmaların 3 tanesi 2011 öncesinde kurulmuşken 2540 tanesi 2011 sonrasında kurulmuştur. Bu durum göz önüne alındığında 2011 sonrasında kitlesel göç hareketiyle Türkiye'ye gelen Suriyelilerin ticari faaliyetlere katkı sağladığı düşünülmektedir (MTSO, 2023).

Türkiye'ye Iraktan 1988 sonrasında üç önemli kitlesel göç hareketi gerçekleşmiştir. Mersin ilinde Irak ortaklı kurulan 229 firmanın 2 tanesi 1988 öncesinde kurulmuşken 227 tanesi 1988 sonrasında kurulmuştur. Bu durum göz önüne alındığında 1988 sonrasında kitlesel göç hareketleriyle Türkiye'ye gelen Iraklıların ticari faaliyetlere katkı sağladığı düşünülmektedir (MTSO, 2023).

Almanya'dan Türkiye'ye 1933-1945 yılları arasında 800.000 kişi göç etmiştir. Mersin ilinde Almanya ortaklı kurulan 48 firmanın tamamı bu göç hareketinin gerçekleştiği tarih aralığından sonra kurulmuştur. Bu durum göz önüne alındığında Almanya'dan gelen kitlesel göç hareketlerinin ticari faaliyetlere katkı sağladığı düşünülmektedir (MTSO, 2023). 2023 Aralık ayında en fazla ihracat yaptığımız ülke Almanya olmuştur. Almanya'ya yapılan ihracat toplam 1 milyar 679 milyon dolardır. Yapılan ihracatın ülkeye döviz girişi sağlayarak ekonomiyi canlandırdığı bunun sonucunda ekonomik büyümeye katkı sağladığı söylenebilmektedir (TÜİK, 2024).

2022 yılında yaşanan Rusya- Ukrayna krizi sonrasında hem Rusya'dan hem de Ukrayna'dan Türkiye'ye göç hareketleri yaşanmıştır. Mersin ilinde Rusya ortaklı kurulan 140, Ukrayna ortaklı kurulan 20 firma bulunmaktadır. Mersin ilinde Rusya ortaklı kurulan 140 firmanın 10 tanesi 2022 öncesinde kurulurken 130 tanesi 2022 sonrası kuruluşur. Mersin ilinde Ukrayna ortaklı kurulan 20 firmanın 2 tanesi 2022 öncesinde kurulurken 18 tanesi 2022 sonrası kurulmuştur. Bu durum göz önüne alındığında Rusya

ve Ukrayna'dan gelen kitlesel göçlerin ticari faaliyetlere katkı sağladığı düşünülmektedir (MTSO, 2023).

Yunanistan, Bulgaristan ve Kosova ortaklı toplam 12 firma bulunmaktadır ve bu ortaklıklar 2014 ve sonrasında kurulan ortaklıklardır. Firma sayısı az olsa da bu firmaların ticari faaliyetlere katkı sağladığı düşünülmektedir (MTSO, 2023).

Akdeniz İhracatçılar Birliği verilerine göre 2022 yılında Mersin ilinde Kanuni Merkezi Mersin olan firmaların ihracat yaptığı ilk 10 ülke çizelge 4.2.'de gösterilmektedir (Mersin Valiliği Ticaret İl Müdürlüğü, Ekonomik Görünüm Raporu, 2023: 24).

Çizelge 4. 2. Kanuni Merkezi Mersin Olan Firmaların İhracat Yaptığı İlk 10 Ülke

SIRALAMA	ÜLKE	FOB(USD)
1	IRAK	729.005.396
2	RUSYA FEDERASYONU	369.407.059
3	İSRAİL	144.812.246
4	ALMANYA	126.033.322
5	SURİYE	118.457.672
6	MISIR	114.116.368
7	UKRAYNA	112.769.849
8	BİRLEŞİK DEVLETLER	103.100.282
9	MERSİN SERBEST BÖLGE	77.419.201
10	LÜBNAN	70.600.733
	DİĞER ÜLKELER	1.463.827.645

* Mersin Valiliği Ticaret İl Müdürlüğü, Ekonomik Görünüm Raporu, 2023.

Türkiye jeopolitik konumu nedeniyle tarih boyunca göç hareketlerinin hedef noktası olmuştur. Cumhuriyet sonrasında da çeşitli sebeplerle pek çok ülkeden göç almıştır. Bu göç hareketlerinin olumsuz etkilerinin yanında pozitif etkileri de olmuştur.

Göç hareketlerinin Türkiye'ye olumlu etkilerinden biri yabancı sermaye yatırımı ile kurulan firmalardır (Özaydın & İlgazi, 2019: 131).

Çizelge 4.2' de Mersin ilinde yabancı firmaların ihracat miktarının azımsanmayacak miktarda olduğu görünmektedir. Merkezi Mersin olan firmaların ihracat yaptığı ilk 10 ülke içinde birinci sırada Irak, ikinci sırada Rusya, dördüncü sırada Almanya beşinci sırada Suriye, yedinci sırada ise Ukrayna karşımıza çıkmaktadır. Bu durum karşısında kitlesel göç ile ülkemize göç veren ülkelerin yabancı pazarlarla kurdukları ilişki sayesinde ihracatı artırdığı düşünülmektedir.

4.2. Sağlık

Dünya Sağlık Örgütüne göre mülteciler ya da göçmenlerin temel insan hakkı olarak yasal statülerine bakılmaksızın tüm insanlar gibi eşit seviyede sağlık hizmetlerine ulaşması sağlanmalıdır. Bu yönden, göçmenlere uygulanan sağlık politikalarının sağlığı etkileyecek tüm faktörlerin ve finansal ya da yasal vb. mekanizmaların bütüncül olarak göçmenlere duyarlı olarak uyarlanması ve uygulanması gerekmektedir (Aydamak, 2021: 40).

Türkiye'deki Suriyelilerin sağlık problemlerini göz önünde bulunduran AB, Türkiye ile fayda-maliyet dengesine dayalı bir hibe projesi imzalamıştır. Kısa adı Sıhhat olan "Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi" Projesi ile AB Türkiye'ye 300 milyon Avro değerinde hibe sağlamıştır (Küçük, 2020: 485). Geçici Koruma Yönetmeliğinin 27. maddesinde hizmetlerin kapsamı yer almaktadır. SIHHAT Projesi 2016 itibariyle hayata geçmiştir (Turhan, vd., 2021: 290). Bu proje kapsamında 2022 yılı itibariyle 32 ilde 190 göçmen sağlığı merkezi aktif olarak hizmet vermektedir. Hasta sayısı yaklaşık 1.617.000, personel sayısı ise 3.937'dir. SIHHAT projesi kapsamında istihdam edilen personellerin %38'ini kadınlar oluşturmaktadır (SIHHAT). Bu proje kapsamında istihdam edilen kişi sayısına bakıldığında SIHHAT projesinin istihdama olumlu katkı sağladığı söylenebilmektedir. Personellerin %38'ini kadınların oluşturması ise bu projenin kadın istihdamına pozitif katkısını göstermektedir. Bunların yanı sıra göçmen sağlığı merkezleri sayesinde mevcut hastanelerdeki yoğunluk azaltılarak sağlık hizmetine erişimdeki zorlukların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Aralık 2022 verilerine göre Mersin ilinde faaliyet gösteren 5 göçmen sağlığı merkezi bulunmaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2024).

Avrupa Komisyonunun 2015 yılında düzenlediği Türkiye-Avrupa Birliği Zirvesinde, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara 3 milyar avroluk bir fon oluşturulacağı bildirilmiş ve 2016 tarihinde düzenlenen ikinci zirvede ise ayrılacak 3 milyar avroluk fonun tükenmesi durumunda ek olarak 3 milyar avro daha sağlanacağını bildirmiştir. Toplamı 6 milyar avro olarak bildirilen fonun tamamı projelere bağlanmış olup 4,3 milyar avroluk bütçe Türkiye'ye ödenmiştir. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Avrupa Birliği'nin Türkiye'yle olan göç anlaşması kapsamında 2024 yılına kadar ek 3 milyar Avro daha bütçe ayıracağını açıklamıştır. Bu yardımlardan yaklaşık olarak 1.8 milyon Suriyeli faydalanmaktadır. 6 milyar Avroluk fonun 2,4 milyar Avrosu sığınmacıların eğitim, sağlık ve koruma ihtiyaçlarına ayrılmıştır. Avrupa birliği tarafından sağlanan fon ile sığınmacılara temel geçim desteği ve eğitim çağındaki çocukların eğitim hizmetine erişimi sağlanmakta, ihtiyaç dahilinde okul ve hastane inşa edilmekte ve koruma hizmeti sunulmaktadır. AB tarafından Türkiye'deki sığınmacılara sağlanan yardım fonu kapsamında gerçekleştirilen projeler şu şekildedir (Mülteciler Deneği, 2021);

- Yabancılar yönelik sosyal uyum programı
- PİKTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi)
- SIHHAT (Göçmen Sağlığı Merkezleri)
- Kayıtlı İstihdama Geçiş Programı
- Eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için burslar
- Geri Gönderme Merkezlerindeki Yabancıların İletişim İhtiyaçlarının karşılanması
- Sığınmacıların eğitim gördüğü okullar ve bu okullarda görev yapan öğretmenler

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında hazırlanan 29153 sayılı “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile Suriyeli göçmenlere verilecek sağlık hizmetleri tanımlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre, geçici koruma kimlik belgesi bulunan göçmenlere verilen temel ve acil sağlık hizmetleri, ikinci/üçüncü basamak sağlık hizmetleri T.C. Sağlık Bakanlığı kontrolünde, T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığınca sigortalı olanlar için belirlenen miktarı aşmayacak biçimde T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce ödenmekte geçici koruma kimlik belgesine sahip olmayan kayıt dışı göçmenler ise acil sağlık hizmetleri ve bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunmaya yönelik sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir (Keleşmehmet, 2018: 121).

2023 yılında Türkiye’de kayıtlı olarak geçici koruma statüsü altında bulunan ve nüfusları 3 milyonu geçen Suriyeliler diğer Türk vatandaşları gibi basamak fark etmeksizin kamu sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmaktadırlar. Özel sağlık kurumlarından ise acil durumlar dışında ücreti karşılığında hizmet alabilmektedirler (Demir, 2022: 303).

4.3. Eğitim

Türkiye’de Suriyeli çocukların eğitim hayatının devamlılığının sağlanması konusunda AB’nin desteği bulunmaktadır. Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları’nın (ECHO) finanse ettiği ve AÇSB, MEB ve AFAD, Türk Kızılayı ve UNICEF’in yürütmüş olduğu Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY), göçmen çocukların eğitim sistemine katılımını teşvik etmektedir. Bu proje kapsamında, maddi yetersizliği bulunan göçmen ailelere çocuklarını okula gönderebilmeleri için iki ayda bir maddi destek verilmektedir. Ailelere bu maddi desteği düzenli olarak verilme şartı ise çocuklarını sürekli olarak okula göndermeleridir. AB 2018’de PIKTES projesini (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi) başlatarak okullaşmayı artırmayı, sürekliliği sağlamayı, Suriyeli çocukların entegrasyonunu ve eğitim hizmetine erişimi artırmayı amaçlamıştır (Danış & Dikmen, 2022: 34-35).

MEB 2021-2022 eğitim öğretim yılı verilerine göre Türkiye’de 935.731 yabancı uyruklu, 855.136 uluslararası koruma altında bulunan ve 730.806 geçici koruma altında bulunan (Suriye) öğrenci mevcuttur. Yabancı uyruklu öğrencilerin 39.747’si, uluslararası koruma altında bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin 38.389’u, geçici koruma altında olan (Suriye) yabancı uyruklu öğrencilerin 37.000’i Mersin ilinde bulunmaktadır (MEB, 2022).

Çizelge 4. 3. Eğitim Hizmetleri Kapsamında Yürütülen Projeler

Çalışmanın Adı	Amaç	Başla ma- Bitiş Tarihi	İşbirliği Kurum- Kuruluş	Çıktılar
EÇE- Türkiye’de Suriyeli ve İhtiyaç Sahibi Türk Çocuklara Yönelik Erken Çocukluk Eğitimi Projesi	Erken çocukluk dönemi eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erken çocukluk dönemindeki çocukların eğitim erişiminin artırılması	2020-2022	GIZ (Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu)	▪Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE) hizmeti sunan kurumların kapasitesinin artması ▪Anaokulu ve EÇE öğretmenlerinin yeterliliklerinin geliştirilmesi ▪ Uzman ve yönetici MEB Personellerinin mesleki gelişiminin artırılması ▪Ebeveyn eğitimlerinin artırılması
SUYE- Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi Programı	Geçici Koruma kapsamındaki Suriyeliler başta olmak üzere “yasal kalış hakkına sahip olan tüm yetişkin yabancılara” ülkemizdeki sosyal, ekonomik ve kültürel hayata uyumunun artırılması	2019-2022	Göç İdaresi Başkanlığı	Yabancıların topluma uyum sağlamalarına yardım etmek ve ihtiyaçlarını karşılamak, toplumla bağlarını güçlendirmek
Okullara Nakit Desteği	Yabancı uyruklu öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu okullara nakdi destek sağlamak	2021-	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)	Okulların ve halk eğitimi merkezlerinin temizlik malzemesi ve tadilat ihtiyaçları karşılandı.
Suriyeli Eğitim Destek Personeli Programı	Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler başta olmak üzere “yasal kalış hakkına sahip olan tüm yabancı öğrencilerin, okul dışı faaliyetlerine destek amacıyla Suriyeli eğitim destek personeli görevlendirilmesi	2022-	Türk Kızılay ve UNICEF	Program kapsamında 2.500’ü Bakanlığımız bünyesinde 500’ü ise Türk Kızılay bünyesinde olmak üzere 3.000 Suriyeli Destek Personeli istihdam edildi.

*MEB, 2022.

Türkiye Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu (IOM) Mersin ilinde, Millî Eğitim Bakanlığı ile koordineli bir şekilde dezavantajlı durumdaki göçmen, mülteci ve ev sahibi topluluktan toplam 3,559 öğrenciye okul ulaşım hizmeti sunarak öğrencilerin eğitime erişimini sağlamıştır (IOM Türkiye Mersin Ofisi Göçmen ve Mülteci Destek Programları Yıllık Faaliyet Raporu, 2022).

4.4.İstihdam

Mersin ilinde yapılan bir araştırmaya göre, meslek sahibi Suriyelilerden deneyimli olanlar asgari ücret seviyesinde gelir elde etmekte, deneyimsiz işçiler çok daha az bir ücret karşılığında çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Suriyeli işletmelerde çalıştıkları takdirde aylık ve haftalık kazançları, yerli işletmelerde çalışarak kazandıkları ücrete oranla daha yüksektir (Korkmaz, 2017: 35).

Saklan & Karatürk (2022) yapmış oldukları araştırmada araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısına yakınının, Suriyeli ailelerin işsizlik ve hanedeki çocuk sayısının fazla olması gibi nedenlere bağlı olarak ekonomik zorluklar yaşadıklarını ifade etmiştir. Ekonomik zorluklar yaşayan ailelerin okula giden öğrencilerin okul gereksinimlerinin karşılayamadığı belirtilmiştir. Araştırmaya katılan iki öğretmen Suriyeli öğrencilerin okul saatleri dışında, farklı işler yaptıklarına şahit olduklarını bildirmişlerdir (Saklan & Karatürk, 2022: 62). Öğrencilerin okul dışında farklı işlerde çalıştıkları ifadesi akıllara kayıt dışı istihdamı getirmektedir. Bu durumun öğrencilerin eğitim hayatlarını olumsuz etkilediği gibi istihdam sorunu üzerinde de etkisinin olduğu düşünülmektedir.

SIHHAT projesi kapsamında 2022 yılı itibariyle 32 ilde aktif olarak hizmet veren 190 göçmen sağlığı merkezindeki 3.937 personel göz önünde bulundurulduğunda bu projenin Türkiye’de istihdama pozitif katkı sağlayacağını söylemek mümkündür. İstihdam edilen personellerin %38’ini kadınların oluşturmasının kadın istihdamına pozitif katkı sağladığı söylenebilir. Aralık 2022 verilerine göre 5 göçmen sağlığı merkezinin Mersin ilinde aktif olarak hizmet verdiği bilinmektedir. Bu doğrultuda bu durumun Mersin ilinde de istihdama katkı sağlayacağı söylenebilir.

4.5. Kamu Maliyesi

Kitlesel göç hareketleri sonucunda meydana gelen nüfus artışı eğitim ve sağlık hizmetlerine olan talebi artırmaktadır. Buna bağlı olarak doğrudan kamu harcamaları artmaktadır. Göçmenlerin çeşitli alanlardaki temel ihtiyaçlarının karşılanması için yapılan harcamalar yerel yönetimler ve hükümetin bütçelerinde ek maliyetler

oluşturmaktadır. Özellikle sağlık ve eğitim harcamaları göçmen sayısının artmasına bağlı olarak artış göstermektedir.

TÜİK verilerine göre 2022 yılında öğrenci başına yapılan eğitim harcaması 25 bin 143 TL olarak gerçekleşmiştir (TÜİK). Mersin ilinde yabancı uyruklu 39.747, uluslararası koruma altında bulunan yabancı uyruklu 38.389 ve geçici koruma altında olan (Suriye) yabancı uyruklu 37.000 öğrenci olmak üzere toplamda 115.136 öğrenci bulunduğu göz önünde bulundurulursa 2 milyar 894 milyon 864 bin 448 TL harcama yapıldığı karşımıza çıkmaktadır.

2022 yılı verilerine göre göçmen sağlığı merkezlerinde hizmet verilen hasta sayısı yaklaşık 1.617.000'dir. 2022 TÜİK verilerine göre kişi başına sağlık harcamasının 7 bin 144 TL'dir (TÜİK). Göçmen sağlığı merkezlerinde sağlık hizmeti alan 1.617.000 kişi göz önüne alındığında bu hastalar için 11 milyar 551 milyon 848 bin TL harcama yapıldığı söylenebilmektedir.

4.6. Ekonomik Büyüme

Suriye'de meydana gelen iç karışıklık sonucunda Hatay-Suriye sınırında illegal ticaret ve kaçakçılık artmıştır. Hatay ilinin Ortadoğu ülkelerine ihracat yapmasıyla Hatay ekonomisine katkı sağlanmış fakat Mersin ve Adana gibi illerde devletin vergisini negatif etkilemiştir (Külahlıoğlu, 2021: 2279).

Merkezi Mersin olan firmaların ihracat yaptığı ilk 10 ülke içinde birinci sırada Irak, ikinci sırada Rusya, dördüncü sırada Almanya beşinci sırada Suriye, yedinci sırada ise Ukrayna karşımıza çıkmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında kitlesel göç ile ülkemize göç veren ülkelerin yabancı pazarlarla kurdukları ilişki sayesinde ihracatı artırdığı düşünülmektedir.

Yerli halk tarafından mülteciler yalnızca potansiyel işçiler olarak görülse de, bu mültecilerin aynı zamanda potansiyel yatırımcı ve girişimci oldukları unutulmamalıdır. Mültecilerin kısa vadede olmasa dahi süreç içerisinde ülkeye dönük katkı sağlayacakları düşünülmektedir. 2015 yılı ORSAM raporuna göre Mersin ilinde Suriyelilerin 4 milyar dolara yakın yatırımı bulunmaktadır (Dillioğlu, 2015: 9).

Sığınmacıların Türkiye'de açtıkları firmaların Mersin ilinde olumlu etki yarattığı görülmektedir. Mersin-Suriye arasındaki ticarete bakıldığında 2010-2011 yıllarında ticaret hacminde azalma, 2012 yılında toparlanma, 2013 yılında ise önemli derecede artış meydana gelmiştir. Suriye krizi öncesi Mersin ilinin Suriye'ye ihracatı 19 milyon dolar

iken 2013 yılında 75 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. 2013 yılında ihracat 2012 yılına oranla %33 artmıştır (ORSAM, 2015: 33). MTSO 2023 verilerine göre Suriyelilerin Mersin’de 2543 firması bulunmaktadır. Cumhuriyet Döneminde Yunanistan, Balkanlar, Almanya, Irak, Bulgaristan, Bosna, Kosova ve Makedonya’dan Türkiye’ye önemli kitlesel akınlar olduğu belirtilmiştir. Bu ülkelerden Almanya, Irak, Suriye, Rusya, Ukrayna, Yunanistan, Bulgaristan ve Kosova ülkelerinin de Mersin ilinde Türkiye ortaklı firmaları bulunmaktadır. Bu ülkelerin Türkiye’de açtığı firmalar göz önünde bulundurulduğunda Mersin ilindeki ticaret hacminin ve ihracatın arttığını söylemek mümkündür.

4.7. Enflasyon

Mersin ilindeki göç olgusu ve enflasyon karşılıklı etkileşim içinde olan unsurlardır. Tarım, sanayi ve turizm alanlarındaki potansiyeliyle önemli bir yere sahip olan Mersin, yerel ve ulusal düzeyde ekonomiyi etkileyen bir ildir. Kitlesel göç hareketleri Mersin ilinin sosyal ve ekonomik yapısında birtakım değişiklikler meydana getirmiştir.

Türkiye’ye göç edip kamplarda yaşamak istemeyen Suriyelilerin Mersin’e yönelmesi sonucunda Mersin’de nüfus artışı meydana gelmiştir. Bu durum konut talebinde önemli ölçüde artışa neden olmuş ve talepler ölçüsünde konut sağlanmadığı durumlarda kiralarda %20-30 oranında artış görülmüştür (Aktaş, 2011: 103-104).

Önemli bir ekonomik istikrarsızlık şekli olarak ifade edilebilen enflasyon, mal ve hizmetlerin genel fiyat seviyesinin devamlı olarak birçok ekonomik faktöre bağlı olarak artması ve buna bağlı olarak alım gücünün azalması olarak tanımlanabilir (Ünlü & Kabak, 2022: 179). Çizelge 4.4’te Adana-Mersin bölgesinin yıllara göre enflasyon oranları verilmiştir.

Çizelge 4. 4. Bölgesel Düzeyde TÜFE Oranları (Adana-Mersin TR62)

Yıl	Adana-Mersin (TR62)
2011	11,02
2012	5,82
2013	7,45
2014	7,36
2015	9,47
2016	9,86
2017	12,02
2018	21,94
2019	12,52
2020	15,07
2021	35,89

*TÜİK (2024)

Adana-Mersin bölgesinin yıllara göre enflasyon oranlarına bakıldığında nüfus artışına bağlı olarak kira ve konut fiyatlarında artış meydana gelse de genel anlamda enflasyon oranları incelendiğinde özellikle 2011 Suriye krizi sonrasında ülkemize yönelen kitlesel göç hareketlerinin mersin ilindeki enflasyon oranı üzerinde etkisinin olmadığı düşünülmektedir. 2020-2021 yılları arasındaki enflasyon oranındaki artışın bir başka afet olan koronavirüs salgınına bağlı olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.

SONUÇ

Bireyler yaşadıkları ülkede meydana gelen siyasi çatışmalar ve savaşlar nedeniyle zorunlu olarak yerlerinden edilebilmektedirler. Fakat meydana gelen kitlesel göç hareketlerinin tamamı zorunluluğa bağlı olarak gerçekleşmemektedir. Bireylerin yaşam şartlarını iyileştirmek için iş imkânları gelişmiş ve işçi açığı olan ülkelere doğru tercihen göç ettikleri görülmektedir. Bunun yanında özellikle eğitim nedeniyle sosyokültürel göçler de gözlemlenmektedir. Yine bireylerin genellikle zorunlu olarak göç ettikleri başka bir durum ise doğada meydana gelen afetlerdir. Göçlere genel anlamda baktığımızda insanların kendini güvence altına almak düşüncesiyle göç ettikleri söylenebilmektedir.

Türkiye 1960'lı yıllarda yoğun işçi göçü veren bir ülkeyken sonraki yıllarda maruz kaldığı kitlesel göç hareketleri göz önüne alındığında Türkiye'nin göç alan bir ülke haline geldiğini söylemek mümkündür. Milyonlarca göçmene ev sahipliği yapan Türkiye, en fazla mülteci barındıran ülkelerden biridir. Türkiye, çok sayıda göçmene ev sahipliği yapması nedeniyle bazı ekonomik yüklerin altına girmek zorunda kalmıştır. Göçlerin Türkiye üzerindeki ekonomik etkileri; enflasyon, istihdam, ekonomik büyüme ve kamu maliyesi üzerinden anlaşılabilmektedir.

Büyük çaplı göç hareketlerinin ülkeler üzerindeki ekonomik etkilerinin incelendiği çalışmalar sonucunda bu göç hareketlerinin göç alan ülkeler üzerinde hem pozitif hem negatif etkilerinin olduğu karşımıza çıkmaktadır. Göçlerin ekonomiyi nasıl etkilediğine baktığımızda; göç hareketleriyle birlikte ilk etapta göçmenler aracılığıyla ülkeye yabancı sermayenin girmesinin bir sonucu olarak ekonominin canlandığını söyleyebiliriz. Kısa vadede sonuç olumlu gibi gözükse de kitlesel göç hareketleri sonucunda ülkelerin nüfusundaki artışa bağlı olarak bütçe harcamalarının arttığını söylemek mümkündür. Her ne kadar uluslararası kuruluşlar tarafından göçmenler için belli bir miktar yardım yapılsa da göçmenler için yapılan harcamalar bu yardımların çok üstünde kalmaktadır. 2012-2019 yılları arasında uluslararası anlamda ülkemize giren para 7.1 milyar dolardır. Türkiye'nin o dönemde göçmenler için harcadığı para ise 30,2 milyar dolardır. Bu verilerle aradaki farkın Türkiye bütçesine getireceği yükü tahmin etmek zor olmamaktadır.

Türkiye'de göç olayları sonucunda nüfusta meydana gelen düzensiz artışlar aynı zamanda temel tüketim malzemelerine olan talep sonucu enflasyonu artırmaktadır.

Enflasyonun artması sonucunda halk hayat pahalılığından şikâyet etmektedir. Kitlesele göç hareketlerine bağılı olarak ölkemizde meydana gelen bir başka sorun ise istihdamın azalması ve işsizliğin artmasıdır. Bunu sebebi ise göçmenlerin genellikle kayıt dışı ve düşük ücretlerle çalıştırılmasıdır. Göçmenlerin kayıt dışı çalıştırılması vergi kaybına yol açarak ekonomide negatif bir etki yaratmaktadır.

Bütün bu olumsuzlukların yanında olumlu etkileri de göz ardı etmemek gerekmektedir. Kitlesele göç hareketlerinin Türkiye ekonomisine olumlu bir etkisi olarak Türkiye'ye göç etmiş iş insanlarının Türkiye'ye yatırım yaparak işletmeler açmaları örnek verilebilmektedir. Bu yatırımlar sonucunda göçmenlerin başka ölkelerle kurduğı ticari bağlarla ticari faaliyetlerde artış meydana gelmektedir.

Çalışmada kitlesele göç hareketlerinin Mersin iline etkilerini araştırdığımızda çok sayıda yabancı ortaklı firmanın mersinde faaliyet gösterdiği karşımıza çıkmaktadır. Göçmenler tarafından açılan firmalar sayesinde dış ölkelerdeki pazarlarla bağlantılar daha kolay yapılabilmekte ve bunun sonucunda dış ticarete işlem maliyeti azalmaktadır. Bu durumun da dolaylı olarak ölk e ekonomisi açısından pozitif olduğu söylenebilmektedir. Mersin ilinde yabancı firmaların ihracat miktarı oldukça yüksektir. Merkezi Mersin olan işletmelerin ihracat yaptığı ölkeler göz önüne alındığında kitlesele göç hareketiyle ölkemize gelen göçmenlerin yabancı pazarlarla kurdukları ilişkiler sayesinde ihracat hacmi artmaktadır. Kitlesele göç hareketlerine bağılı olarak Mersin ilinde ticari faaliyetlerin artış göstermesinin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediğı söylenebilmektedir.

2022 yılı itibariyle SIHHAT projesi kapsamında 32 ilde 190 göçmen sağılığı aktif olarak hizmet vermekte olup 3.937 personel bu merkezlerde çalıştırılmak üzere istihdam edilmiştir. Bu durumun ölkede istihdama olumlu katkı sağılayacağı düşünülmektedir. Bu merkezlerin 5 tanesi Mersin İlinde aktif olarak hizmet vermektedir. 3.937 personelin %38'ini kadınların oluşturması kadın istihdamına pozitif bir etkiyi göstermektedir.

AB, eğitim çağındaki Suriyelilerin eğitim hizmetlerine erişimi ve devamlılığı konusunda Türkiye'ye destek olmaktadır. Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu işbirliğiyle okulların ve halk eğitimi merkezlerinin onarım ve temizlik malzemesi ihtiyaçları karşılanmıştır. Sığınmacı öğrencilere yönelik pek çok eğitim projesi bulunmaktadır. Avrupa komisyonu tarafından göçmenler için Türkiye'ye göçmenler için toplamda 6 milyar avroluk fon bildirilmiş olup bu fonun tamamı projelere

bağlanmış olup 4,3 milyar avro Türkiye'ye aktarılmıştır. Bu fon sığınmacıların eğitim, sağlık ve koruma ihtiyaçlarına ayrılmıştır.

Kitlesel göç hareketlerinin ülke ekonomisini olumlu yönde etkileyebilmesi için göçmenlerin yetenek ve birikimlerine göre uygun alanlara yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Yönlendirmenin başarılı olması sonucunda göçmenler ekonomik büyümeye katkı sağlayabilirler.

Kitlesel göç hareketleri kamu maliyesi üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır. Mersin ilinde de özellikle eğitim ve sağlık alanlarında göçmenler için harcamalar yapılmaktadır. Artan kamu harcamaları ülkelerin ekonomik büyümesini de etkileyeceği için bu süreçte yapılan harcamaların doğru politikalar ve stratejilerle yönetilmesi gerekmektedir.

Kitlesel göç hareketleriyle Türkiye'ye yerleşen göçmenlerin entegrasyonunun başarılı olabilmesi için hükümet politikalarının istikrarlı olması gerektiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra ülkede meydana gelen ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel değişimler doğrultusunda politikaların gözden geçirilmesinin entegrasyon ve uyum sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

AFAD (2023, 15 Mayıs). <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>

Ağır, B. (2014). Güvenlik ve Göç Kavşağında Kosova Sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(3), 455-479. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002320

Akış, S. K. (2021). *Türkiye Örneğinde Uluslararası Emek Göçü ve Politika Gelişimi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Aktaş, M. (2022). *Türkiye'nin Göç ve İltica Yönetim Stratejisi: Kilis İncelemesi* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.

Aktaş, M. E. (2021). *Türkiye'nin Göç Politikası ve 2011 Sonrası Suriyeli Kitleli Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.

Akman, Ö. (2022). *Bir Bölgesel Varış Merkezi Olarak Van'da Göç, Yerleşim ve Geri Dönüş* [Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Aktel, M. & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.

Akyıldız, İ. E. (2016). Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), 127-176.

Akyıldız, İ. E., (2022). Dış ve iç göçler bağlamında Türkiye'nin dinamik göç yapısının değerlendirilmesi. *İctimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı*, 1-15. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1010076>

Alagöz Özger, T. (2020). *Göç Politikalarında İletişimin Rolü: Suriye Göçü Üzerine Bir İnceleme* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Altınöz, B. (2021). *Uluslararası Göçe Etki Eden Faktörler: Çekici Güçler Yaklaşımı* [Doktora Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Altunç, Ö. F., Uçan, O. & Akyıldız, A. (2017) "Dış Göçlerin Türkiye Ekonomisinde İşsizlik Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Ekonometrik Bir Analiz. *Researcher Social Science Studies*. 5(1), 197–211.

Atajanova, A. (2022). *Uluslararası Göçün Ekonomiye Olan Etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.

Atasayar, T. (2018). *1923'ten Günümüze Türkiye'ye Yapılan Göçler ve Kültürel Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.

Atılgan, D. (1986). Beyin göçü. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(3), 27-36.

- Aydamak, M. Y. (2021). Göçmen Sağlığı Bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere Yönelik Sağlık Politikaları. *Journal of Healthcare Management and Leadership*(1), 36-58. <https://doi.org/10.35345/johmal.902098>
- Aydın, G. (2022). *Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Perspektifinden Göç ve Entegrasyon Bağlamında Suriye Göçü* [Yüksek Lisans Tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Babataş, G. (2007). Beyin Göçü ve Türkiye'nin Sosyo Ekonomik Yapısının Beyin Göçüne Etkisi. *Öneri Dergisi*, 7(28), 263-266. <https://doi.org/10.14783/maruoneri.684406>
- Barışık, S. (2020) *Göç Kavramı, Tanımı ve Türleri. Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi* (ss. 1-24), Gazi Kitabevi.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Bettin, G., & Zazzaro, A. (2012). Remittances and financial development: substitutes or complements in economic growth?. *Bulletin of Economic Research*, 64(4), 509-536.
- Bilgin, Ö. (2019). *Türkiye - Makedonya İlişkileri ve Makedonya Türklerinin Durumu (1991-2018)* [Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Borlat, C. (2019). *1989 Zorunlu Göçü, Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonu: Çanakkale Şirinköy Bulgaristan Göçmenleri Üzerine Bir Araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Boubtane, E., Coulibaly, D., & Rault, C. (2013). Immigration, growth, and unemployment: Panel VAR evidence from OECD countries. *Labour*, 27(4), 399-420.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180(180), 9-32. <https://doi.org/10.20296/tsad.48189>
- Bozkaya, Ş., & Kum, H. (2022). Neoklasik Makro Göç Kuramı Çerçevesinde Uluslararası Göç: En Çok Göç Alan Ülkeler Üzerine Bir Analiz. *International Journal of Social Inquiry*, 15(1), 177-194. <https://doi.org/10.37093/ijsi.1007970>
- Canpolat, H. & Arıner, H. O. (2012). Küresel göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi. *Orsam Rapor*, 123, 1-30.

- Castles, Steven & Mark. J. Miller (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev. B. U. Bal & İ. Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Ceritoglu, E., Yunculer, H. B. G., Torun, H., & Tumen, S. (2017). The Impact Of Syrian Refugees On Natives' Labor Market Outcomes In Turkey: Evidence From A Quasi-Experimental Design. *IZA Journal Of Labor Policy*, 6, 1-28. <https://doi.org/10.1186/s40173-017-0082-4>
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çakı, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası Ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi* [Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Çalışkan, T. (2022). *Dış Ülkelerden Türkiye'ye Göç Dalgalarının Ekonomik Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Çankırı Karatekin Üniversitesi.
- Çelik, G., (2022). *Uluslararası Göç Olgusunun Politik Ekonomi Açısından Analizi ve Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Çetiner, S. (2020). *Suriye Krizi Özelinde Uluslararası Göç Sorunu, Yönetim ve Uluslararası Göç Sorununun Ev Sahibi Ülkeye Sosyo-Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği* [Doktora Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Dalkılıç, M. (2018). 2001 Ohri Çerçeve Anlaşması Sonrası Makedonya'da Sürdürülebilir Etnik Barış ve Politik Bütünlük Sağlanması Bağlamında Türkiye'nin Rolü. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 85-115.
- Danış, D., & Dikmen, H. (2022). Türkiye'de Göçmen ve Mülteci Entegrasyonu: Politikalar, Uygulamalar ve Zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 24-45. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.1106715>
- Demir, B. (2022). Göçmenler ve Sağlık. *İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi*, 2(2), 298-313.

- Demirhan İnceliler, N. (2019). *1923 Yılından Bugüne Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları ve Sosyal-Ekonomik Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Maltepe Üniversitesi.
- Demirhan, Y., & Aslan, S. (2016). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62. <https://doi.org/10.20493/bt.78101>
- Demirtaş, G., & Çakırca, Ş. Y. (2019). Uluslararası Göçün Dış Ticaret Üzerine Etkisi: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 28(2), 141-163. <https://doi.org/10.26650/siyasal.2019.28.2.0055>
- Dillioğlu, B. (2015). Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu: Türkiye'nin Eğitim ve İstihdam Politikaları. *Akademik Orta Doğu*, 10(1).
- Dişbudak, C., Akgün, G. & Balmumcu, Ö. (2012). Göçmenlerin Türkiye'de "Yaşamaya Devam Etme Kararlarının" Sosyo-Ekonomik Belirleyenleri: 1989 Bulgaristan Göçmenleri Örneği. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1-10.
- Duman, M. (2019). *Göçün Sosyal Ve Mekânsal Etkileri: Antakya Ovakent Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Durgun, S. (2022). *Türkiye'nin Göç Politika ve Uygulamalarında Yönetişim Yaklaşımının Önemi: Suriyeli Sığınmacılar Örneği* [Doktora Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Efe, F. (2019). *Kitlesel Göçlerde Konut Sorunu: Adana Kenti Suriyeli Mülteci Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2016). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>
- Emgili, F. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin Millî İktisadının Oluşumundaki Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180(180), 105-122. <https://doi.org/10.20296/tsad.42555>
- Engin, C. & Konuk, T. (2020). Türkiye Ekonomisinde Uluslararası Göçün İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 103-123.
- Er, A. (2015). İtici ve Çekici Faktörler Bağlamında İç Göç: Gaye Hiçyılmaz'dan Fırtınaya Karşı. *Göç Dergisi*, 2(1), 43-58. <https://doi.org/10.33182/gd.v2i1.536>

- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. HUGO Yayınları.
- Erdoğan, T. (2019). Kavramsal ve Kuramsal Açıdan Göç Olgusu. *Konya Kitabı XVII*, 17.
- Ergun, G. (2018). *Mültecilerin Kente Uyumunu Ölçmeye Yönelik Karaman İlinde Bir Araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Ergün, Ö. R. (2022). Türkiye’de Göç ve İşsizlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Social Sciences Research Journal*, 11(4), 542-549.
- Erkmen, M. (2021). *Arap Baharı Sonrası Kitlesel Göç Hareketleri Karşısında Avrupa Birliği’nin Reaksiyonu; Göç ve Komşuluk Politikalarındaki Değişim* [Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Erten, R. (2015). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1), 3-52.
- Friedberg, R. M. (2001). The impact of mass migration on the Israeli labor market. *The Quarterly Journal of Economics*, 116(4), 1373-1408.
- Gençler, A. (2020). Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Yaşama Etkileri: Fayda Maliyet Ekseninde Bir Bakış. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 78, 111-145. <https://doi.org/10.26650/jspc.2019.78.0036>
- Göç, E. (2022). Göç ve Kabul Politikalarının Türk Siyasal Hayatı Açısından Dönemsel Olarak Değerlendirilmesi (Bulgaristan (1989), Irak (1988) Ve Suriye (2011) Politikaları). *International Journal of Disciplines in Economics & Administrative Sciences Studies*, 8(37), 58-64. <http://dx.doi.org/10.26728/ideas.592>
- Göç İdaresi Başkanlığı (2023, 4 Mayıs). İstatistikler. <https://www.goc.gov.tr>
- Göç İdaresi Başkanlığı (2023, 13 Ekim). <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>
- Göç İdaresi Başkanlığı (2024, 9 Ocak). <https://www.goc.gov.tr/kitlel-akinlar>
- Gökarp Yılmaz, F. G. (2021), Doğal Afetler, Toplumsal Değişme ve Dirençlilik İlişkisi: Toplumsalın Yeniden İnşası Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(2), 119-132. <https://doi.org/10.52108/2757-5942.2.2.8>

- Gülabi, Z. (2016). Turgut Özal'ın 1988 ve 1991 Kürt Göçlerine Karşı İzlediği Politikalar ile Suriyelilerin Göçüne Karşı İzlenen Politikaların Karşılaştırılmalı Analizi. *In International Turgut Ozal Symposium*, 282-295.
- Gülbahar, A. (2020). *Dış Göçün Makroekonomik Etkileri: Türkiye Örneği (1996-2016)* [Yüksek Lisans Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Güler, A. (2021). Göç Olgusunun Çok Boyutlu Etkileri ve Türkiye'ye Yansımaları. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 218-239. <https://doi.org/10.53306/klujeas.943416>
- Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.
- Günay, E., Atılgan, D. & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.
- Güzel, B. (2018). Suriye iç savaşı bağlamında Türkiye'nin değişen göç ve göçmen politikaları. *Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri (101-116)*. Düzenleyen Düzce Üniversitesi. Düzce, 23-25.
- Hatıplı, M. (2018). Cumhuriyet Dönemi Balkan Göçlerinin Sosyal Politikalar ile İlişkileri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 423-445. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.428682>
- Hatton, T. J., & Williamson, J. G. (2005). *Global Migration and The World Economy*. MIT Press.
- Hercowitz, Z. & Yashiv, E. (2001). A Macroeconomic Experiment in Mass Immigration. IZA.
- IOM Türkiye Mersin Ofisi Göçmen ve Mülteci Destek Programları Yıllık Faaliyet Raporu, 2022.
- İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2012). Türkiye'de düzensiz göç. *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye*.
- İlgaç, A. (2019). *Uluslararası Göç Bağlamında, Suriyeli Sığınmacıların Emek ve Yabancı Sermaye Yatırımları Açısından Türkiye Ekonomisine Etkileri (Gaziantep ve Şanlıurfa Örneği)* [Doktora Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.

- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2579-2615. <https://doi.org/10.26466/opus.546737>
- İnce, C. (2023). Türkiye'nin Göç Politikasına Genel Bir Bakış. *Muhakeme Dergisi*, 6(2), 84-93. <https://doi.org/10.33817/muhakeme.1379075>
- İnginar Kemaloğlu, A. (2013). Bulgaristan'dan Türk Göçü (1985-1989). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 28(2), 621-624. <https://doi.org/10.18513/egetid.69154>
- İşcan, İ. H. & Çakır, M. (2019). Türkiye'deki Sığınmacı ve Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkisi: Bir Saha Araştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(43), 177-236. <https://doi.org/10.21560/spcd.v19i46288.479503>
- İşcan, İ. H., & Demirel, T. (2021). Göçün Gelişmiş Ülkelerde Büyüme ve İstihdam Piyasası Üzerine Etkileri: Bir Panel ARDL Analizi. *EKOIST Journal of Econometrics and Statistics*(35), 181-203. <https://doi.org/10.26650/ekoist.2021.35.1014765>
- Karaca, N. G., & Saruç, S. (2014). Türkiye ve Avrupa Birliğine Aday Geçiş Ekonomilerinde Uluslararası Göç Trendleri. *International Conference On Eurasian Economies*, 2014, 367-375. <https://doi.org/10.36880/C05.00871>
- Karakaya, H. (2020). Türkiye'de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. *Fırat Üniversitesi. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 93-130.
- Karaman, U. (2019). *Şanlıurfa'daki Suriyeli Sığınmacıların Neden Oldukları Toplumsal Etkiler ve Çözüm Önerileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Harran Üniversitesi.
- Karataş, K. & Ayyıldız, A. A. (2021). Bugünün Türkiye'sinde Göç Gerçeği: Küresel Hareketliliğin Neresindeyiz?. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 473-500
- Kartal, B. & Başçı, E. (2014). Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 275-299. <https://doi.org/10.18026/cbusos.42910>
- Kavak, G. (2011). *I. Körfez Savaşı Sonrası Irak'tan Türkiye'ye Göçler ve Sonuçları* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kavak, G. (2013). Birinci Körfez Savaşı Sonrası Irak'tan Türkiye'ye Göç ve Sonuçları. *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, 435-444.

- Kaya, O., & Aydın, Ü. (2021). Economic Impact Of Syrian Refugees On Turkish Economy. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1151-1171. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.932430>
- Keleşmehmet, H. (2018). Dünyada ve Türkiye’de göçmen sağlığı. *The Journal of Turkish Family Physician*, 9(4), 119-126. <https://doi.org/10.15511/tjtfp.18.00419>
- Kemal, N. (2019). *Göç Olgusu, Avrupa’ya Giden Güncel Göç Rotaları ve Bu Göçlerin AB Ekonomisine Etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Kıvrak, E. F., (2019). *Ekonomik Büyüme ve Göç: AB ve Türkiye Arasındaki Göç Sorunu Kapsamında Göçün Türkiye’nin Ekonomisine Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kocasakal, Ü. (2006). Hükmü Önceden Belirlenmiş Bir Davanın Öyküsü: Saddam Hüseyin’in Yargılanması. *Uluslararası Suçlar ve Talih*, 2, 119-134.
- Koç, F. (2022). *Türkiye’deki Afgan Göçü ve Politikalarının Van İli Özelinde Analizi* [Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Koçancı, M. & Namal, M. K. (2017). Kitlesele Göç Hareketleri ve Türkiye. *Journal of Awareness*, 2(3), 229-248.
- Konuk, T. & Engin C. (2023). Mültecilerin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Seçili Göç Alan Ülkelere Dayalı Panel Veri Analizi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 185-196. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1209557>
- Konuk, T. (2022). *Uluslararası Göçün Temel Makroekonomik Göstergeler Üzerine Etkisi: Göç Alan Ülkelere Dayalı Panel Veri Analizi* [Doktora Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Korkmaz, M. (2018). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler. *Sosyal Güvençe Dergisi*, 13, 57-83. <https://doi.org/10.21441/sguz.2018.64>
- Köseoğlu, M., & Artan, G. (2019). Göç, İşsizlik ve Gelir Arasındaki İlişkilerin Analizi: OECD Ülkeleri Örneği. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 6(1), 61-81. <https://doi.org/10.20979/ueyd.671530>
- Kukoğlu, N. (2019). *Suriyeli Sığınmacılar Ve Türkiye’ye Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi.

- Küçük, A. (2020). Türkiye’de Göç ve Sağlık Politikaları Analizi: “Sıhhat Projesi” Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(47), 473-496. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.576588>
- Külahlıoğlu, S. (2022). Göç Kavramı Ve Suriye Göçünün Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Yansımaları1. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS)*, 7(46), 2276-2283. <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.806>
- Kütükçü, E. (2020). *Suriye Göçünün Türkiye Ekonomisine Etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkaleli Üniversitesi.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46.
- Meçik, O., & Koyuncu, T. (2020). Türkiye’de Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 2618-2635. <https://doi.org/10.15869/itobiad.748770>
- Mutlu, H. (2022). *Türkiye’de Göç Olgusu ve Göçün Ekonomik Etkileri: Vektör Otoregresyon Modeli* [Yüksek Lisans Tezi]. Nuh Naci Yazgan Üniversitesi.
- Mülteciler Derneği (2021, 6 Temmuz). <https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/>
- National Geographic, Mediterranean Migration Routes (2024, 18 Ağustos). <https://weblog.iom.int/worlds-congested-human-migration-routes-5-maps>
- Naz, Y. (2015). *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye’deki Güncel Sorunları* [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Naz, Y. (2023). 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin Sosyal ve Psikolojik İzleri. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 8(1), 95-119.
- Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B., & Öztürk, M. (2017). Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. *İş ve Hayat*, 2(4), 217-238.
- ORSAM (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri. Orsam Raporu. <https://www.orsam.org.tr/tr/suriyeli-siginmacilarin-turkiye-ye-etkileri/>
- Ortega, F., & Peri, G. (2009). The causes and effects of international migrations: Evidence from OECD countries 1980-2005. *National Bureau of Economic Research*, 14833, 1-42. <https://doi.org/10.3386/w14833>

- Özaslan, K., & Banazılı, A. M. (2023). Belediyelerde Stratejik Göç Yönetimi: Hatay, Adana Ve Mersin Büyükşehir Belediyelerinin Mukayeseli Analizi. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1-26. <https://doi.org/10.56400/tarsusiibfdergisi.1243395>
- Özsağır, A., & İlğazi, A. (2019). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı Açısından Suriyeli Sığınmacılar. *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 130-160.
- Özdil, S. (2023). *Uluslararası Göç Ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Uygulama* [Doktora Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Özgüler, V. C. (2018). Kitlemel göçlerin emek piyasalarına etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler. *In Journal of Social Policy Conferences*, 74, 77-102.
- Öztekin, S. (2023). *Zorunlu Göçmenlerin Yeni Mekâna Yerleşme Stratejileri Suriye İç Savaşı'ndan Kaçan Göçmenlerin Şanlıurfa'da Kentsel Mekâna Yerleşme Deneyimleri* [Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Sağıroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Divanı*, 3(6), 9-30.
- Saklan, E., & Karakütük, K. (2022). Türkiye'deki Suriyeli Eğitim Çağı Çocuklarının Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Çözümleme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 51-76. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.975386>
- Sarıdoğan, Ş. (2019). *Göç ve Eğitim İlişkisinin Sosyolojik Analizi (Mersin İli Akdeniz İlçesi Örneği)* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Sarmay, Y. (2011). Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 27(80), 351-88.
- Sertkaya Doğan, Ö., & Özdemir, F. (2021). Mersin'de (Akdeniz, Mezitli, Toroslar ve Yenişehir) Yaşayan Suriyeliler: Sosyo-Kültürel Yapı ve Entegrasyon Süreci. *Coğrafya Dergisi*(42), 33-47.
- SIHHAT (2024, 6 Haziran). Proje Faaliyetleri. <http://www.sihhatproject.org/proje-faaliyetleri> 0-657

Stancu, S., & Popescu, O. M. (2018). International Migration: The Analysis Of Economic Impact In The Globalization Context. *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 52(4).

Şabani, G. (2007). *2001 Makedonya Etnik Çatışması ve Çözümü: Çerçeve Anlaşmasına Giden Süreç* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Şahin, M. S. (2022). Göç Yönetimi ve Güvenlik. C. Özel (Ed.), *Güvenlik Çalışmaları ve Türkiye’de İç Güvenlik Yönetimi* (ss.301-326). TİAV.

Şahin, S. (2022). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.

Şeker, G., Sirkeci, İ. & Arslan, Ç. (2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *İnsan Hakları Yıllığı*, 32, 107-129.

Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269-289. <https://doi.org/10.18657/yonveek.407308>

Tamer, M. (2020). Göç, Göçün Nedenleri ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 2808-2818. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2070>

Tarlanoğlu, O. (2019). *Suriye Krizinin Türkiye’nin Göç Politikasına Etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.

Taş, Ş. (2017). Dış Göç Olgusu ve Dış Göçün Sosyo-ekonomik Etkileri. *Fırat Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, 1805-1813

Taş, P. (2021). *Türkiye’de Suriyeli Göçmenlerin Toplumsal Uyumuna Yönelik Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

T.C. Mersin Valiliği Ticaret İl Müdürlüğü (2022) Mersin İli 2022 Yılı Ekonomik Görünüm Raporu.

https://mersin.ticaret.gov.tr/data/64f9714813b8769d9861623d/Mersin_T%C4%B0M_2022_Ekonomik_G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm_Raporu.pdf

- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı (2022).
- T.C. Sağlık Bakanlığı Mersin İl Sağlık Müdürlüğü. (2024, 15 Temmuz). <https://mersinism.saglik.gov.tr/TR-267698/gocmen-sagligi-merkezleri.html>
- Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.
- Tuncel, G. & Ekici, S. (2019). Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 48-72. <https://doi.org/10.20493/birtop.648831>
- Tural Dikmen, A., (2019). *Türkiye’de Doğal Afetlerin Makroekonomik Etkileri* [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Turhan, S., Gürsoy, S., & Karakullukçu, S. (2021). Türkiye’de Göçmenlere Sunulan Sağlık Hizmetleri İçin Yürütülen İletişim Çalışmaları. *Turkish Journal of Public Health*, 19(3), 286-294. <https://doi.org/10.20518/tjph.891519>
- TÜİK (2024, 17 Mart). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- Türk Kızılay Akademi (2024, 8 Mayıs). Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı. <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/2022de-uluslararasi-goc-ve-turkiyeye-yansimalari/>
- Uslu, i., & Ceylan, A. (2019). Türkiye Cumhuriyeti’ne Yönelen Kitleli Göç Hareketleri ve Kabul Mekanizmasındaki Yaklaşımlara İlişkin Bir İnceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye Göçleri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (36), 199-221. <https://doi.org/10.26650/YTA2019-619967>
- Uyanık, Y. (1999). Dualist (İkili) işgücü Piyasası Teorisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(3), 1-8.
- Uzun, M. (2021). Uluslararası Göç, Göç Kuramları: Fransa’daki Türk Göçmen Kadınların Egemen Kültürle Bütünleşme Problemi. *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 433-450.
- Üçgül, M. (2022). *Göç Olgusu, Sığınmacılar ve İnsan Hakları* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.

- Ünal, R. & Gedik, M. (2022). Türkiye’de Göç Yönetimi ve Sosyal Hizmet Bakış Açısından Değerlendirilmesi. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 52-70.
- Ünlü, A., & Kabak, S. (2022). Türkiye’de Enflasyonu Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Ekonometrik Bir Uygulama. *Ekonomi-Tek*, 11(3), 177-199.
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 18, 50-61.
- Yaraloğlu, Y. (2019). *Suriyeli Sığınmacıların Dini Sosyalleşmesi (Kilis Örneği)* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Yıldız, S. (2019). *İstanbul – Bayrampaşa’da Yaşayan Balkan Göçmenlerinin Sosyal Uyumu Ve Kente Katılımlarının İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, (2020). Geçici Korunan Suriyelilerin Türk Ekonomisine Etkileri (Özel Rapor). <https://21yyte.org/tr/ozel-raporlar/gecici-korunan-suriyelilerin-turk-ekonomisine-etkileri>